

4—11 februari

Debatter m. m.

Onsdagen den 4 februari

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Eliasson i Sundborn ang. förhandlingarna rörande åtgärder till skydd för laxbeståndet i Östersjön	3
herr Braconier ang. åtgärder mot brister i anonymitetsskyddet ..	4
herr Elmwall ang. de hygieniska kraven vid transporter av slaktkroppar	5
Interpellationer av:	
herr Björkman ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.	8
herr Nelander ang. rekryteringen till försvarets arvodistbefattningar	8

Lördagen den 7 februari

Interpellationer av:	
herr Lundberg ang. tillämpningen av stadgandena i konventionen om de mänskliga rättigheterna, m. m.	12
herr Nihlfors ang. åtgärder för effektivisering av konsumentskyddet	15

Tisdagen den 10 februari

Interpellation av herr Rimmerfors ang. beskattningen av välgörenhetsorganisationer	18
--	----

Onsdagen den 11 februari

Svar på interpellation av herr Svensson i Ljungskile ang. tidpunkten för slutförande av författningsutredningens arbete	20
Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning	23
Anslag till oförutsedda utgifter	25
Förhandlingsordningen för de statsanställda	26
Överlåtelse av fastigheter utmed järnvägslinjen Åmål—Årjäng	33
Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten	34

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Larsson i Luttra ang. planerade industrianläggningar i Otterbäcken och vid Ranstad	52
herr Gustafsson i Borås ang. åtgärder för tryggande av trafiken vintertid	53
herr Nilsson i Göingegården ang. bestämmelserna om ersättning för inkomstbortfall vid isolering på grund av epizooti	53
herr Eliasson i Moholm ang. försörjningsberedskapen	54

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 4 februari

<i>Bankoutskottets</i> memorial nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken berättelse	8
— nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret berättelse	8

Onsdagen den 11 februari

<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning	23
— nr 2, ang. granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning	25
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. utgifter å tilläggsstat II (jordbruksärenden)	25
— nr 3, ang. befrielse från betalningsskyldighet till kronan	25
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 13, om anslag till oförutsedda utgifter . .	25
— nr 14, ang. Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor	26
— nr 15, ang. samarbete med Stockholms stad för uppförande och drift av en psykiatrisk klinik vid S:t Görans sjukhus i Stockholm	32
— nr 16, ang. utgifter å tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	32
— nr 17, ang. utgifter å tilläggsstat II (socialdepartementet)	32
— nr 18, ang. utgifter å tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet)	33
— nr 19, ang. utgifter å tilläggsstat II (ecklesiastikdepartementet) . .	33
— nr 20, ang. utgifter å tilläggsstat II (handelsdepartementet)	33
— nr 21, ang. utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	33
— nr 22, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	33
— nr 23, ang. överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.	33
— nr 24, om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten	34
— nr 25, om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	51
— nr 26, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond	51
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. fortsatt giltighet av lagen om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.	51
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 1, om ändrad lydelse av förordningen angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom	51
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	51

Onsdagen den 4 februari

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollen för den 26, den 27, den 28 och den 29 nästlidne januari.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Kristenson i Göteborg, som vid kammarens sammanträde den 27 januari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, den 3 februari åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Vice talman Oskar Malmborg, som på grund av öronsjukdom kommer att genomgå större öronoperation, är på grund härav oförmögen till arbete under tiden 5 t. o. m. 25 februari 1959,

betygas

Stockholm den 21 januari 1959

Lennart Holmgren

Leg. läk.

Till andra kammarens kansli

Riksdagshuset,
Stockholm

Ledamoten av Andra Kammaren Ture Königson har denna dag av mig tagits under behandling för en psykisk depression. Han är på grund därav under återstoden av februari månad oförmögen att delta i riksdagens arbete; vilket härigenom på heder och samvete intygas.

Göteborg den 3 februari 1959

Hans Forssman

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr andre vice talmannen Malmborg under tiden den 5—den 25 och herr Königson under tiden den 3—den 28 innevarande februari.

Vidare upplästes följande ansökan:

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 9 t. o. m. 13 febr. för deltagande i en av »Kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket» ordnad studieresa.

Stockholm den 4 februari 1959

Eva Karlsson

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Svar på fråga ang. förhandlingarna rörande åtgärder till skydd för laxbeståndet i Östersjön

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Eliasson i Sundborn har frågat mig, om jag kan säga huruvida förhandlingarna med berörda länder rörande åtgärder till skydd för laxbeståndet i Östersjön väntas bli slutförda inom den närmaste tiden.

Som svar på denna fråga vill jag meddela följande.

Vid sitt möte i Helsingfors i februari 1957 rekommenderade Nordiska rådet de nordiska regeringarna att träffa anstalter till skydd för laxbeståndet i Östersjön.

Som en följd av Nordiska rådets re-

Svar på fråga ang. åtgärder mot brister i anonymitetsskyddet

kommendation ägde i augusti 1957 förhandlingar rum i Stockholm mellan svenska, danska och finska expertdelegationer och i november samma år mellan svenska, danska och västtyska delegationer. I februari 1958 sammanträdde svenska, polska och sovjetiska expertdelegationer i Stockholm för att överlägga om samma sak. De skyddsåtgärder förhandlingarna gällt är framför allt minimistorlek dels på fångad lax, dels på maskor i laxdrivgarn och gapet å krok vid laxlinor samt slutligen en fredningsperiod för laxfisket. Överläggningarna, vilka f. n. fortgår via diplomatiska kanaler, har hittills närmast haft karaktären av en första förhandlingsomgång, under vilken det gällt att fastställa förutsättningarna för en kommande uppgörelse om laxfisket i Östersjön. Något säkert uttalande kan i dagens läge ej göras i frågan, om en dylik uppgörelse ska kunna uppnås, än mindre i frågan, huruvida förhandlingarna kan väntas bli slutförda inom den närmaste tiden. Emellertid ser det ut som om överläggningarna hittills skulle ha präglats av en positiv inställning till sakfrågorna från de deltagande ländernas sida. Jag vill här uttrycka förhoppningen att förhandlingarna skall leda till ett positivt resultat.

Härefter anförde

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr utrikesministern få framföra ett tack för svaret på min fråga. Frågan om vissa åtgärder till skydd för laxbeståndet i Östersjön har diskuterats i olika sammanhang. Bland annat var frågan, som herr utrikesministern nämnde, föremål för överläggningar vid Nordiska rådets session i Helsingfors 1957. Där rådde enighet mellan de nordiska länderna om att man borde söka åstadkomma någon överenskommelse. För Sveriges del föreligger helt naturligt ett stort intresse av att man kan

nå en överenskommelse. Därest man inte kan göra det, måste detta givetvis komma att i varje fall på längre sikt menligt inverka på laxfisket både i Östersjön och i älvar och andra vattendrag.

Bakgrunden till min fråga är det allmänna intresse vi har av att en överenskommelse kan komma till stånd, men den har också framställts därför att jag vet, att man bland de närmast berörda grupperna av fiskare är intresserad av att i den mån det är möjligt få veta, om något resultat av de pågående överläggningarna kan väntas inom en nära framtid.

Hans excellens utrikesministern har i sitt svar uttalat, att något säkert besked i dagens läge inte kan ges om huruvida en dylik uppgörelse kan uppnås, och ännu mindre om förhandlingarna kan slutföras inom den närmaste tiden; emellertid ser det ut som om överläggningarna hittills skulle ha präglats av en positiv inställning till sakfrågorna från de deltagande ländernas sida. Jag noterar detta uttalande från hans excellens herr utrikesministern med tillfredsställelse och hoppas liksom han att förhandlingarna skall kunna slutföras inom en nära framtid.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. åtgärder mot brister i anonymitetsskyddet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, som yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har frågat mig, om jag avser att vidtaga åtgärder för att bota de brister i anonymitetsskyddet som gällande rätt företer och som påtalats av pressens samarbetsnämnd.

Vad som föranlett herr Braconiers fråga torde vara en utredning angående anonymitetsskyddet som pressens

Svar på fråga ang. de hygieniska kraven vid transporter av slaktkroppar

samarbetsnämnd verkställt i anslutning till ett JO-ärende (se årets ämbetsberättelse s. 75 ff). Nämnden påtalade därvid vissa brister i detta skydd. I dagarna har nämnden även hos Kungl. Maj:t hemställt om utredning för avhjälpande av bristerna.

Det finns ingen anledning att här — i svar på en enkel fråga — gå närmare in på det ganska komplicerade problemet om innebörden av anonymitetsskyddet. Jag vill endast konstatera, att ett vidsträckt anonymitetsskydd utgör en av hörnstenarna i vår tryckfrihetslagstiftning. Den undersökning av anonymitetsskyddets utformning, som skett i anslutning till JO-ärendet, synes visa, att anledning kan föreligga att göra en översyn av lagstiftningen på området. Jag är för min del beredd att medverka därtill, ehuru jag inte för dagen kan precisera i vilka former och vid vilken tidpunkt en sådan utredning kan komma till stånd.

Vidare anförde

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret på min fråga.

Det kom till klart uttryck från justitieministerns sida, att han har en positiv uppfattning om anonymitetsskyddets betydelse för den svenska tryckfrihetslagstiftningen, som onekligen är en av de mest liberala i världen — det har till och med sagts den kanske mest liberala.

Det är ingen hemlighet att det i ett domstolsfall i Göteborg förekom, att en redaktör blev anmodad av domaren — en domare har naturligtvis rätt till det — att uppge källan för en nyhet. Nu finns det vissa yrkeskategorier, präster, läkare o. s. v., som i en del sammanhang slipper uppge källan.

Om det inte görs någonting för att avhjälpa de brister, som nu för andra

gången i direkt skrivelse till justitieministern påtalats av pressens samarbetsnämnd, kommer anonymitetsskyddet att kringgås. Det sker faktiskt redan nu genom television och radio, där det ibland lämnas uppgifter om källan, vilka står i strid med de principer som är nedlagda i vår tryckfrihetslagstiftning.

Jag vill inte ställa någon ytterligare fråga till justitieministern, men jag vill uttrycka förhoppningen att denna utredning snarast kommer till stånd och att pressen blir representerad i densamma.

Jag vill tacka justitieministern för den positiva inställning till den svenska tryckfriheten, som jag inlägger i det svar jag fått.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på fråga ang. de hygieniska kraven vid transporter av slaktkroppar**

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Elmwall, har frågat chefen för jordbruksdepartementet, huruvida han uppmärksammat hälsovårdsnämndernas olika uppfattning om de hygieniska kraven vid transporter av slaktkroppar och om enhetliga transportbestämmelser kan förväntas i syfte att få till stånd bästa möjliga hygien. Då den framställda frågan främst berör inrikesdepartementet, torde jag — efter överenskommelse med jordbruksministern — få besvara densamma.

I livsmedelsstadgan ges vissa allmänna bestämmelser rörande transport av livsmedel. Sälunda stadgas att fordonet skall vara lämpligt för ändamålet samt snyggt och rent hållet, att tillsammans med livsmedel icke får transporteras annan vara på sådant sätt att livsmedlet kan bli otjänligt till människoföda samt att för ömtåliga livsmedel skall

Svar på fråga ang. de hygieniska kraven vid transporter av slaktkroppar

användas rent och snyggt omhölje eller underlag. I fråga om transport av kött eller andra köttvaror kan dessa bestämmelser kompletteras med lokala föreskrifter. Till ledning för sådana föreskrifter har i normallivsmedelsordningen upptagits en bestämmelse av innehåll, att fordon för transport av kött eller andra köttvaror om möjligt skall vara försett med särskilt skåp för varorna och att, om fordonet är öppet, dess botten skall vara beskaffad på särskilt angivet sätt och varorna vara väl övertäckta med rent skynke.

Frågan om den hygieniska kontrollen vid transport av animala livsmedel har varit föremål för utredning av en särskilt tillkallad utredningsman, landshövdingen Tottie. Resultatet av utredningen redovisades i en promemoria i oktober 1955. Utredningsmannen fann, att de nuvarande bestämmelserna angående transport av kött i stort sett var tillfredsställande, om de blott tillämpades så, som avsetts vid deras tillkomst. Vissa praktiska svårigheter hade dock visat sig, när det gällt övervakningen av bestämmelsernas efterlevnad vid transport av kött på öppna bilar. Fördenskull hade utredningsmannen undersökt, om man kunde skärpa bestämmelserna på det sättet att kött bara skulle få transporteras i slutna utrymmen. Efter ingående överläggningar med representanter för veterinärstyrelsen och åtskilliga organisationer inom handeln med och distributionen av livsmedel hade han emellertid kommit till den bestämda uppfattningen, att det av praktiska och ekonomiska skäl icke var lämpligt att vidtaga sådan skärpning. Det skulle nämligen medföra avsevärda kostnadsökningar, som för en del företagare i branschen skulle bli helt oöverkomliga och som under alla förhållanden skulle verka höjande på priset för kött. Utredningsmannen förordade i stället en skärpt övervakning från de hälsovårdande myndigheternas sida och ansåg att veterinärstyrelsen borde ge

nom cirkulär fästa deras uppmärksamhet på vikten härav.

Efter att ha tagit del av promemorian och de avgivna remissyttrandena har jag för egen del kommit till samma uppfattning som utredningsmannen, nämligen att man för närvarande icke bör utfärda några skärpta bestämmelser i ämnet, när transportbestämmelserna i livsmedelsstadgan och normallivsmedelsordningen får anses tillräckliga för att de hygieniska kraven vid transport av kött skall kunna upprätthållas. Det bör vidare vara möjligt för veterinärstyrelsen att genom råd och anvisningar till hälsovårdsnämnderna åstadkomma en enhetlig praxis på området.

Härefter anförde

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Samtidigt som jag vill uttrycka min tacksamhet till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min fråga, vill jag framhålla att jag nog väntat mig att de skärpta krav, som den konsumerande allmänheten nu ställer i fråga om hygien, skulle ha fått motsvarighet även beträffande transportererna i det lagförslag om köttbesiktning och slakthus m. m. som regeringen lägger fram proposition om.

Jag beklagar, om jag ställt till något trassel genom att framställa frågan till fel statsråd. Men jag trodde, eftersom propositionen framlägges av jordbruksministern och transportererna till och från besiktningsbyråer och från slakterierna ut till konsumtionsplatserna är en viktig del av den behandling djurkropparna får på vägen till konsumtion, att jordbrukets målsman var rätte mannen att rikta frågan till.

Jag vill konstatera att producenten har ett stort intresse av att varan kommer fram till konsumenten i högsta möjliga kvalitet. Skall detta kunna ske, kräves att varan under hela vägen fram till konsumenten, så långt möjligt även

Svar på fråga ang. de hygieniska kraven vid transporter av slaktkroppar

under transporter, skyddas från tänkbara och påtagliga infektionsmöjligheter. Transporten är ett av de led i behandlingen som väl mest uppmärksammas av konsumenterna.

Utvecklingen under senare år i detta hänseende har inneburit att på flera håll specialbyggda bilar begagnats, utrustade med slutna rum och för längre transporter med hängande last. Den övervägande delen av de långväga transporter, t. ex. till Stockholm, sker numera med sådana bilar. För kortare transporter har en rad olika typer av transportbilar prövats, och några tekniska svårigheter att lösa hörande problem föreligger inte.

Enligt veterinärstyrelsens förslag skulle tills vidare även ganska enkla konstruktioner kunna godkännas. I anslutning till landshövding Totties utredning om den sanitära kontrollen av livsmedel har veterinärstyrelsen yttrat, att det är nödvändigt med bestämmelser, och föreslår därför bl. a. att transporter skall ske i slutet rum, d. v. s. i täckta bilar.

Den formulering livsmedelsstadgan nu har i detta hänseende är helt allmänt hållen. Den kräver endast »att fordonet är lämpligt för ändamålet och rent och snyggt hållet». Det beror givetvis på hälsovårdsnämnderna, huruvida tolkningen och även efterlevnaden blir — tolkningen blir tämligen fri och kraven mycket olika inom olika områden. På många håll ser man ännu transporter på öppna flakbilar med endast ett skynke eller en presenning över, och man kan till och med få bevittna hur djurkroppar pressas in i bagageutrymmet på en personbil. Skall vederbörande använda köttet endast i eget hushåll, kan man måhända anse att det är hans ensak, på vilket sätt transporten går till, men många gånger sker nog styckning och försäljning över disk till den konsumerande allmänheten. Finns då anledning till klagomål hör man aldrig sägas, att skador vållats

under transporten, utan skulden läggs alltid på slakteriet eller inköpsstället.

Vi har ju vant oss att smått yvas över vår hygieniska standard. I vissa fall finns kanske underlag härför men i andra inte. Medmänniskor i så lyckliga omständigheter, att deras tid och kassa tillåter semestervistelse i sydligare länder, brukar berätta om under dessa vistelser påkomna magbesvär. Man brukar höra på, måhända med ett visst medlidande, samtidigt som man konstaterar, att sådana magbesvär slipper den undan som stannar här hemma. De sydligare länderna ställer ju i allmänhet inte så höga krav på hygien som vi. Men ser vi på transportbestämmelserna i t. ex. Italien och Grekland finner vi att det stadgas, att transport av köttvaror i regel skall ske med täckta bilar.

Herr talman! Jag vill slå fast att vår höga standard vid behandlingen av livsmedel inte får äventyras i denna del av köttvarans väg till konsumenten. Den tekniska utvecklingen ger oss medel till en mera enhetlig behandling, och tiden är nu enligt min mening mogen för en översyn av transportbestämmelserna, måhända med utgångspunkt just från veterinärstyrelsens uppfattning och förslag. Det erfordras säkerligen några år med övergångsbestämmelser för att tillämpningen skall kunna bli enhetlig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7

Föredrogs den av herr *Gustafsson* i Borås vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående planerade militära övningar med s. k. fingerad atomaska.

Kammaren biföll denna anhållan.

**Interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m. —
Interpellation ang. rekryteringen till försvarets arvodistbefattningar**

§ 8

Föredrogs den av herr *Svensson* i Ljungskile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående tidpunkten för slutförande av författningsutredningens arbete.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs vart för sig och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse, och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

§ 10

Interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **BJÖRKMAN** (h), som yttrade:

Herr talman! Frågan om avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader och periodiska understöd till studerande har under de senaste femton åren flera gånger behandlats i riksdagen. Framställningar om ändrade bestämmelser i dessa avseenden har vid upprepade tillfällen gjorts av TCO, SACO, SR och SFS. Sedan dessa frågor under flera år tagits upp i motioner, beslöt 1952 års riksdag att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om proposition »om möjligt till 1953 års riksdag». Då något förslag icke heller detta år förelades riksdagen, förnyades yrkandena i motioner vid 1953 års riksdag. Bevillningsutskottet uttalade därvid att det

vore önskvärt, att riksdagen så snart som möjligt erhöle förslag till lösning av dessa frågor.

Berörda frågor har varit föremål för utredning av såväl 1944 års allmänna skattekommitté som 1950 års skattelags-sakkunniga, vilka framlagt förslag 1950, 1951 och 1956. Oaktat riksdagen för snart sju år sedan hemställde om proposition från Kungl. Maj:t och nämnda utredningar framlagt förslag om ändrade bestämmelser, har riksdagen ännu icke beretts tillfälle att ta ställning till dessa spörsmål. I förteckningen över propositioner, avsedda att föreläggas årets riksdag, finns denna fråga icke upptagen.

Under återopande av vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet meddela kammaren, när riksdagen kan emotse förslag om avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader och periodiska understöd till studerande?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. rekryteringen till försvarets arvodistbefattningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr **NELANDER** (fp), som anförde:

Herr talman! I enlighet med ett beslut av 1950 års riksdag uppdrog Kungl. Maj:t i skrivelse den 1 juni 1951 åt försvarets civilförvaltning att undersöka behovet av en allmän översyn av bestämmelserna angående lönesättningen för pensionerad personal inom försvaret. Efter att civilförvaltningen först hade återsänt ärendet till Kungl. Maj:t med en rekommendation att frågan borde beredas hos tjänsteförteckningskommittén remitterades ärendet tillbaka

Interpellation ang. rekryteringen till försvarets arvodistbefattningar

till civilförvaltningen, som i juni 1954 med instämmande från försvarsgrenscheferna och chefen för försvarsstaben fastslog att behov av en översyn förelåg.

Uppdraget att göra den aktualiserade översynen lämnades till civilförvaltningen, som den 30 maj 1958 avlämnade sitt betänkande.

Av detta framgår, att utredningsmännen anser att det nuvarande systemet med arvodistbefattningar för pensionerad personal inom försvaret bör bibehållas. Åtgärder bör emellertid enligt utredningsmännen vidtagas för att göra befattningarna mera lockande för den formellt kompetenta personalen.

För närvarande är situationen nämligen den, att behovet av pensionerade underofficerare och officerare inte har kunnat fyllas. I stället har man i icke obetydlig omfattning tvingats anlita reservinkallad personal.

Härigenom har kostnaderna för dessa tjänster blivit högre än de hade behövt bli om tjänsterna helt kunnat besättas med pensionärer. För närvarande uppgår således kostnaderna för arvodespersonalen till närmare 13 miljoner kronor, medan medelsåtgången, om samtliga tjänster varit besatta med personal ur de formellt kompetenta pensionärskategorierna, hade kunnat begränsas till något mer än 7 miljoner kronor.

De nuvarande lönebestämmelserna för arvodister innebär i princip att lönen utgår med skillnaden mellan utgående pension och slutlönen för fanjunkare respektive kapten.

Inom den civila förvaltningen är det däremot vanligt, att arvodesersättningen utgör 125 procent av vederbörandes slutlön. Det är därför naturligt att försvarets arvodister gjort ansträngningar för att uppnå bättre anställningsförhållanden. Det synes också ur statsfinansiell synpunkt vara angeläget att en sådan revidering av lönebestämmelserna kommer till stånd att rekryte-

ringsmöjligheterna väsentligt förbättras.

Från flera håll har också framförts krav på att arvodisterna efter vissa års tjänstgöring skulle få en till två klassers löneuppflyttning. Bl. a. har arméchefen i sina åskanden under flera år framfört anspråk på en uppflyttning med åtminstone en löneklass. I den motion som låg till grund för riksdagens tidigare omnämnda beslut framfördes ett liknande anspråk, varom riksdagen uttalade, att frågan borde tagas upp i ett större sammanhang.

Under tiden har vissa justeringar gjorts i den aktiva personalens löne- och pensionsförhållanden. Sålunda har t. ex. pensionerna för underofficerare höjts fr. o. m. 1952, medan de underofficerare, som pensionerats dessförinnan och nu tjänstgör på arvodistbefattningar, däremot inte fått del av några förbättrade löneförmåner.

Det förhåller sig vidare så, att om en underofficer under sin aktiva tid erhållit någon extra löneklassuppflyttning eller annan liknande förmån utöver slutlön för fanjunkare får han inte behålla denna förmån sedan han inträtt i arvodistbefattning.

Det är anmärkningsvärt, att denna fråga ännu inte fått någon lösning trots att det nu är omkring åtta år sedan den aktualiserades i riksdagen. En onormalt lång tid synes ha åtgått endast för att bedöma behovet av en översyn — ett behov om vilket de flesta berörda instanser varit ense.

Då nu ett utredningsförslag föreligger är det enligt min mening angeläget, att man snarast möjligt från regeringens sida vidtager lämpliga åtgärder för att få till stånd förhandlingar med berörda personalorganisationer.

Syftet med dessa förhandlingar bör vara att genom förbättrade anställningsvillkor för arvodister inom försvaret åstadkomma ökad rekrytering, vilket i sin tur, genom det därmed minskande behovet av reservinkallad personal,

Interpellation ang. rekryteringen till försvarets arvodistbefattningar

kommer att innebära lägre lönekostnader för arvodistbefattningarna.

Det kan nämnas att en uppflyttning med en lönegrad för arvodesanställd officer och underofficer medför en merkostnad i förhållande till den ursprungliga beräknade medelsåtgången med ca 1 miljon kronor.

Med hänvisning till det anförda an- håller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvars- departementet ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet med anledning av den i maj 1958 slutförda utredning- en angående lönebestämmelserna för pensionerad personal inom försvaret inför kammaren redogöra för de åtgärder man från regeringens sida äm- nar vidtaga i syfte att öka rekrytering- en av pensionerade officerare och un- derofficerare till försvarets arvodist- befattningar och därigenom minska statsverkets härmed förenade kostna- der?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Till bordläggning anmäldes

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd gransk- ning av justitieombudsmannens ämbets- förvaltning, och

nr 2, i anledning av verkställd gransk- ning av militieombudsmannens ämbets- förvaltning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts pro- position angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, såvitt propositionen avser jordbruks- ärenden, och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kro- nan.

§ 13

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kamma- ren:

nr 31, med förslag till lag om änd- rad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen,

nr 33, med förslag till lag om ändrad lydelse av 54 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.,

nr 34, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med sprit- drycker och vin, m. m.,

nr 35, angående åtgärder för kvali- tetsförbättring av matpotatis,

nr 36, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå all- männa arvsfondens rätt till arv, m. m.,

nr 37, med förslag till förordning an- gående ändrad lydelse av 1 § förord- ningen den 3 maj 1929 (nr 62) om sär- skild skatt å bensin och motorsprit, m. m.,

nr 38, med förslag till allmän tjänste- pliktslag, m. m., och

nr 39, angående godkännande av för- ordnanden om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Anmäldes följande till herr talman- nen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 455, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro- position nr 6, med förslag till förord- ning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om invest- ringsfonder för konjunkturutmätning,

nr 456, av herrar *Elmwall* och *Antons- son*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro- position nr 11, med förslag till lag om köttbesiktning m. m.,

nr 457, av herr *Wahrendorff m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11,

nr 458, av fröken *Elmén m. fl.*, i an- ledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 23, med anhållan om riksdagens ytt- rande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konfe-

rens år 1958 vid dess fyrtioandra sammanträde fattade beslut, och

nr 459, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.26.

In fidem

Sune K. Johansson

Lördagen den 7 februari

Kl. 14.00

§ 1

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 31, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen;

till bankoutskottet propositionen nr 33, med förslag till lag om ändrad lydelse av 54 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 34, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 35, angående åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis;

till statsutskottet propositionen nr 36, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 37, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 38, med förslag till allmän tjänstepliktslag, m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 39, angående godkännande av förordnanden om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag.

§ 2

Föredrogos var för sig följande på kammarens bord liggande motioner. Därvid remitterades

till bevillningsutskottet motionen nr 455; och

till behandling av lagutskott motionerna nr 456—459.

§ 3

Föredrogos men bordlades åter första lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 3.

§ 4

Föredrogos den av herr *Björkman* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation ang. tillämpningen av stadgandena i konventionen om de mänskliga rättigheterna, m. m.

§ 5

Föredrogs den av herr *Nelander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående rekryteringen till försvarets arvodistbefattningar.

Kammaren biföll denna anhängan.

§ 6

Interpellation ang. tillämpningen av stadgandena i konventionen om de mänskliga rättigheterna, m. m.

Herr LUNDBERG (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! För tio år sedan under-tecknades Europarådets stadga om de mänskliga rättigheterna av bl. a. Sverige. De rättigheter som skall skyddas skall vara till gagn för demokratin och individen, och det konstateras att diktaturerna förkväver individens frihet och undertrycker de mänskliga rättigheterna. Det sägs även att det räcker inte att platoniskt *proklamera* i en aldrig så högtidlig förklaring, att den eller den rättigheten är väsentlig. Det är nödvändigt, att staterna förbinder sig i en konvention att respektera dem.

Konventionen om de mänskliga rättigheterna innesluter, att utan hänsyn till politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst etc. individen skall skyddas mot förnedrande behandling, ha rätt till tankefrihet, samsvetsfrihet, religionsfrihet, yttrandefrihet, häri inbegripet pressfrihet. I den informationsskrift som Europarådet utgav 1953 sägs jämväl, att människan i alla tider kämpat för att få sina rättigheter erkända, sina politiska, ekonomiska och sociala rättigheter beskyddade. Denna kamp har hon fört mot forntidens tyranner, mot kejsare, envåldshärskare, diktatorer. Trots de deklARATIONER om de mänskliga rättighe-

terna som kommit till efter hårda strider har dessa rättigheter inte kunnat tillförsäkras fullt skydd. Därför har Europarådets femton medlemsstater under-tecknat en konvention för att garantera att de mänskliga rättigheterna effektivt skyddas inom deras områden.

I en riksdagspolemik 1954 framhöll jag bl. a. att för en demokrati är personlig kulturbildning livsfarlig. Det är genom ärlig övertygelse, fri och öppen diskussion och respekt för åsikter som både partier och samhällsliv inåt och utåt skall få förmåga att i samhällslivet ingjuta den personliga men jämväl samfälliga kraft som gör att demokratin både andligt och materiellt blir livskraftig. Jag kan absolut inte se något som helst gudomligt i partiledarna herrar Hagberg, Ohlin, Hedlund, Hjalmarson eller min egen partiledare herr Erlander, än mindre kan jag placera några ånglavningar på dem och tro att de har den gudabenådade förmågan att forma och famna det rätta och riktiga i vårt mångsidiga samhälle.

Andlig lättja är demokratiens gift, men det är lätt för s. k. överordnad att förväxla lättja med klokhets, karriärjakt med idealitet och lämplighet. Eftersom vi i ämbetsverk, politik och industri etc. har lång väg till dess att vi placerat rätt man eller kvinna på rätt arbetsuppgift, så kommer vi överallt att möta händelser i verkställigheten, där även makt att bestämma över andra förväxlas med att överordnad alltid har rätt. Detta måste ur demokratisk synpunkt inge betänkligheter.

För att tysta en opinion tillgrips många både fysiska men framför allt psykiska medel. I diktaturerna är det självklart att tryck- och yttrandefriheten är lagd under censur. Ett fåtal människor bestämmer vad folket officiellt skall läsa, tänka och handla. En som kommer i onåd och bryter mot spelreglerna är ovillkorligt dömd. Han kan inte

Interpellation ang. tillämpningen av stadgandena i konventionen om de mänskliga rättigheterna, m. m.

i en fri press, radio, TV eller på annat sätt göra sin stämna hörd eller få sina åsikter prövade i en öppen och fri diskussion. Han kan alltså icke försvara sig. Diktatorn avgör själv domen och skapar med olika medel den opinion som för tillfället bäst gagnar diktatorn. Europarådets stater, som godtagit konventionen om de mänskliga rättigheterna, har velat sätta en gränssten mellan demokratiska och diktaturstaters principer.

Bl. a. av två skäl finns det i dag anledning påminna om de två samhällsaskådningarnas principiella skilljelinjer. I en diktaturstat har vi följt en stor kongress där principerna att acceptera och inte diskutera brutalt kommit till uttryck. De mänskliga tragedier som även passerat i detta sammanhang har kommenterats och fördömts i press och jämväl i riksdagen. Där får vi bevittna den fullständiga beaktelsen och underkastelsens ångest eller andlig och kroppslig undergång för den som av en tillfällighet hamnat på de anklagades sida. Eftersom liv oftare är krämare än död, påverkas ofta ett ställningsstagande därav. I beaktelserna återkommer kusligt och monotont: »Jag betraktar alla åtgärder som vidtagits av centralkommittén under de senaste åren som fullt riktiga. Jag tackar centralkommittén för att den givit mig tillfälle att göra avbön för mina för partiet så skadliga angrepp.» Ledarens gudomliga klarsynthet och ofelbarhet understryks alltid i de av partiledningen på förhand noggrant utarbetade resolutionerna, som självklart enhälligt godkännes av församlingen. Människan, ja jämväl mindre folk och nationer, är borta ur synkretsen.

I demokratierna har vi inför diktaturernas hemska skådespel talat om inkquisitionens arvtagare. Inkquisitionen var som känt den romersk-katolska kyrkans upprättade domstol med uppgift att uppsåra och bestraffa irrlärliga avfallingar

och med rätt och plikt att bestämma över sina medlemmars tro och sed och bevara dem från kätteri. Det första kända kättarbålet tändes visst år 1022. Diktatorer i olika land har med glädje anammat metoden men gjort den tekniskt effektivare under de ca 1 000 år som gått.

För demokratien är det en livsfråga att noggrant vaka över att dessa läror eller tendenser direkt eller på omvägar icke gör sitt intåg. Vårt eget lands regeringsform talar om »ingens samvete tvinga eller tvinga låta», och för riksdagsledamöterna gäller att »riksdagsmännen kunna i utövningen av sin befattning icke bindas av andra föreskrifter än rikets grundlagar». Partiernas ledamöter än knutna till partier av sina principiella och ideologiska uppfattningar men icke till partiledningens taktiska spekulationer och finter. Partiernas inre liv kan ingen utifrån bedöma. Men då ett parti i partitaktiskt nit och utövning kränker demokratisk anständighet och de principer vi i konventionen om de mänskliga rättigheterna godtagit, måste riksdagen själv bevaka att när en av dess lagligt valda ledamöter efter en andlig tortyr måste ta sjukledigt från riksdagsarbetet på grund av en psykisk depression, att principerna i vår demokrati och de mänskliga rättigheterna icke opåtalat kränkes. Allt talar för att den enskilda ledamoten följt sin rättskänsla, sitt sociala patos och sin djupa religiösa övertygelse och rättfärdighetskänsla. Om man i riksdagen icke beaktar dessa principer, kan riksdagens ledamöter lätt bli nummerbrickor i ett skådespel.

I tidningarna refereras att i det med hjälp av »*rikspolitisk expertis*» utformade och av representantskapet för folkpartiet *enhälligt* beslutade uttalandet sägs bl. a.: att det uttalar »sin uppskattning av det arbete professor Bertil Ohlin och riksdagsgruppen härvidlag

Interpellation ang. tillämpningen av stadgandena i konventionen om de mänskliga rättigheterna, m. m.

uträttat och ger sin fulla anslutning till folkpartiets riktlinje för frågans lösning», och »vi tar avstånd från de obalanserade utfall som herr Königson gjort mot folkpartiets politik i pensionsfrågan. Likaledes tar vi avstånd från det klasstänkande som kommit till uttryck i tidningsartikeln».

Mig veterligt är det första gången sedan demokratin genomfördes i vårt land som vi mera allvarligt fått bevittna en så markant kränkning av de mänskliga rättigheterna från ett parti som just i det s. k. fallet Königson. Om dessa partitendensers opåtalat får passera görs demokratiens grundprincip till en chimär. En »obehaglig» person inom ett parti eller någon utanför detsamma kan så småningom även i vårt land, om det inte i tid uppmärksammas, avstängas från den »trogna» pressen, radio, TV eller andra medel som en anklagad måste ha tillgång till för att kunna hävda sina åsikter och sin principiella och ideologiska uppfattning gentemot sina veder sakare. En regering och en riksdag i ett demokratiskt land kan skydda enskilda och demokratin mot denna fara genom att vaket och eftertryckligt hävda Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna.

Riksdagen måste i detta fall lita till den i särklass fria press vi har i vårt land, att den fortsätter sin för land och folk viktiga demokratiska uppgift i opinionsbildning och objektivitet. Från samhällets sida bör det vara angeläget att underlätta journalistikens krav på snabba nyhetsförbindelser, kommunikationer och andra tekniska hjälpmedel till överkomliga priser. Det är jämväl nödvändigt att radion ges ökade resurser till bättre förmedling av kontakt mellan förtroendemän och valmanskår och speciellt beaktar de för demokratin viktigaste principerna. TV är kanske det förnämsta medlet för att riksdagen och valmanskåren skall kunna få en direkt och personlig kontakt med var-

andra. Detta förutsätter att remiss- eller andra viktigare debatter helt utsändes i TV och att inte privilegierade förmåner för partiledare eller något slags censur tolereras. Men utöver de mera allmänna opinionsbildande medlen måste även riksdagen själv påta sig ansvaret att, när det gäller kränkning av demokratiska principer och de mänskliga rättigheterna, ständigt vara på sin vakt att värna och skydda det som är demokratiens särart.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat att en enskild ledamot av denna kammare genom åtgärder som synes stå i uppenbar strid med de i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna godtagna och som okränkbara betecknade principerna om bl. a. tankefrihet, samvetsfrihet, religionsfrihet vållats sjukdom som tvingat honom till att begära sjukledighet och på så sätt hindrats att utföra sitt riksdagsarbete? Om så är fallet, kan man förvänta

att herr statsrådet kan ge kammaren en redogörelse för de möjligheter och medel som står till regeringens och riksdagens förfogande för att konventionen om de mänskliga rättigheterna och skydd för de demokratiska principerna praktiskt skall kunna upprätthållas på det sätt Europarådet förutsätter, och kan man förutsätta

att regeringen vidtager alla erforderliga åtgärder för att vidga pressens, radions, TV:s och andra betydelsefulla opinions- och upplysningsförmedlande organs möjligheter att stärka skyddet för demokratin och de mänskliga rättigheterna, samt att erforderliga åtgärder för att underlätta pressens, radions och TV:s arbete i riksdagen snarast möjligt vidtages?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. åtgärder för effektivisering av konsumentskyddet

Ordet lämnades på begäran till

Herr NIHLFORS (fp), som yttrade:

Herr talman! Sedan länge har i vårt land funnits starkt intresse för att på olika sätt förebygga de risker för olycksfall och ohälsa i arbete, som uppstår i en alltmer mekaniserad industriell tillverkning. I förgrunden har därför självfallet stått skyddet för dem, som i sin anställning utsätts för dessa risker. Redan år 1912 stiftades en lag om arbetarskydd, som moderniserades år 1949.

Faror uppkommer emellertid inte bara i våra fabriker, i jordbruket eller annan rörelse eller på våra vägar utan även inom hemmets fyra väggar. Många kampanjer har genomförts under årens lopp för att klargöra dessa faror. I hemmen har ofta gifter, livsfarliga vätskor o. d. förvarats och kanske alltjämt förvaras lättillgängliga för småbarn. Upprepade anmaningar till föräldrar att skydda sina barn mot dessa faror har förekommit i dagspress, radio osv. På det elektriska området har införts den s. k. S-märkningen på den elektriska armaturen som en garanti för säkerhet. Även andra exempel på åtgärder för att stärka skyddet mot faror, som uppkommer inom ett hem, torde kunna andras.

Helt nyligen har allmänheten upprörts över en dödsolycka, som inträffat i en s. k. bäddsoffa, vars lock fallit ned och därigenom åstadkommit en sovande människas kvävning till döds. Tidigare lär liknande händelser eller tillbud ha förekommit. I dagspressen har omnämnts att Chalmers provningsanstalt gjort en teknisk undersökning av den typ av soffa, varom här är fråga. Undersökningen skulle ha lett till att sofftypen bedömts som en verklig dödsfälla.

Från polishåll lär ha uttalats att något direkt förbud att tillverka och sälja

ifrågavarande sofftyp inte skulle kunna utfärdas men att statens institut för konsumentfrågor borde upplysa folk om riskerna vid användning av denna sofftyp.

För konsumenterna är självfallet upplysning värdefull, men många kan nog ställa sig undrande, om det skulle förhålla sig så, att tillverkning och försäljning av livsfarliga, felkonstruerade artiklar, vare sig det är fråga om viss typ av möbler eller helt andra saker som har användning i ett hem eller ett hushåll, inte skulle kunna förhindras. Många skulle då ställa sig den frågan om den omtänksamhet, som genom tvingande lagbestämmelser visas arbetstagarna, som utsätts för risker för olycksfall eller ohälsa i sitt arbete, inte också borde komma dem till del — i många fall samma personer — vilka i egenskap av konsumenter skall använda sig av de tillverkade varorna.

Under hänvisning till vad ovan anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet fru Ulla Lindström få ställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder kan f. n. av myndigheter tillgripas för att minska de risker för skador, som konsumenterna kan utsättas för vid köp av varor, som blivit felkonstruerade eller på annat sätt visat sig vara farliga vid användning eller förtäring?

2. Om nuvarande möjligheter till inskridande av statsrådet anses vara icke till fyllest i vissa fall, planeras då andra åtgärder för att effektivisera konsumentskyddet?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till oförutsedda utgifter,

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudge-

ten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad för uppförande och drift av en psykiatrisk klinik vid S:t Görans sjukhus i Stockholm,

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag,

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.,

nr 24, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten,

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts

i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster, och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1959/60;

första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 och 2 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.

§ 9

Anmäldes följande Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner, nämligen

nr 40, angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten,

nr 41, angående anslag för budgetåret 1959/60 till bidrag till studiecirkelverksamhet och till ungdomens fritidsverksamhet,

nr 42, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.,

nr 43, angående vissa frågor rörande bekämpandet av växtsjukdomar m. m.,

nr 45, angående statens stöd åt hästaveln, och

nr 46, angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Tillkännagavs, att under sammanträdet till herr talmannen avlämnats följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 27, med förslag till lag angående ändrad lydelse av punkten 4 av övergångsbestämmelserna till lagen den 27 maj 1955 (nr 255) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370):

nr 460, av herr *Hedlund m. fl.*,
nr 461, av herr *Ohlin m. fl.*, och
nr 462, av herr *Hjalmarson m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 11

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar

vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 4 februari 1959.

Till ersättare att vid förfall för sekreteraren bestrida sekreterargöromålen inom kammaren m. m. utsågs sekreteraren, fil. kand. Tolle Ramstedt.

På särskild anmodan hade Ramstedt inträtt i tjänstgöring hos kammaren redan den 1 februari.

In fidem
Sune K. Johansson

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.12.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 10 februari

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 4 in-
nevarande februari.

§ 2

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet liggande propositioner. Därvid hänvisades

till statsutskottet propositionerna:

nr 40, angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten, och

nr 41, angående anslag för budgetåret 1959/60 till bidrag till studiecir-

kelverksamhet och till ungdomens fritidsverksamhet;

till behandling av lagutskott propositionen nr 42, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 43, angående vissa frågor rörande bekämpandet av växtsjukdomar m. m., och

nr 45, angående statens stöd åt hästaveln; samt

till statsutskottet propositionen nr 46, angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper.

Interpellation ang. beskattningen av välgörenhetsorganisationer

§ 3

Föredrogs var för sig och remitterades till bevillningsutskottet de å kammarens bord vilande motionerna nr 460—462.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 13—26, första lagutskottets utlåtande nr 3, tredje lagutskottets utlåtande nr 1 och jordbruksutskottets utlåtande nr 4.

§ 5

Föredrogs den av herr *Lundberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående tillämpningen av stadgandena i konventionen om de mänskliga rättigheterna, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Nihlfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet fru *Lindström* angående åtgärder för effektivisering av konsumentskyddet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Interpellation ang. beskattningen av välgörenhetsorganisationer

Ordet lämnades på begäran till

Herr **RIMMERFORS** (fp), som anförde:

Herr talman! Barnensdagsföreningen i Arboga har av taxeringsmyndigheterna ålagts att deklarerera sina inkomster av fester och insamlingar och därefter ålagts att för 1957 års insamlingsverk-

samhet, som inbragte 13 540 kronor, betala en restskatt på 4 352 kronor.

Enligt den nya kommunalskattelagen kan en hjälporganisation av Barnens dags karaktär otvivelaktigt åläggas att deklarerera sina inkomster. Däremot torde det vara första gången här i landet som en dylik organisation ålagts att betala skatt.

Skattemyndigheterna har nämligen ansett att lagen ger rum även för denna tolkning. Taxeringsinspektören vid länsstyrelsen i Västerås ger uttryck för den uppfattningen, att arrangörer av fester enligt kommunalskattelagen är skattepliktiga för inkomster härav. Han hänvisar till ett prejudikat i kammarrätten, som fastställde att även s. k. hjälpföreningar skall betala skatt. Beträffande beskattningen av Barnensdagsföreningen i Arboga hävdar taxeringsinspektören att endast en lagändring kan befria föreningen från skatteplikten.

Skulle arbogafallet bli prejudicerande för all liknande insamlingsverksamhet inom ideella folkrörelser och humanitär verksamhet, kan man vänta de mest ödesdigra konsekvenser. Barnensdagsföreningen i Arboga har redan fattat beslut att inställa sommarens festarrangemang och insamlingar för den ytterst behjärtade verksamhet, som föreningen bedriver. Liknande beslut kommer otvivelaktigt att fattas på andra håll i landet. Skattebeslutet har visserligen överklagats, men i väntan på utslaget råder stor oro beträffande framtiden. Kvar står, även efter ett eventuellt friande utslag i nu aktuella ärende, att kommunalskattelagen på denna punkt tycks vara så formulerad att en insamlande välgörenhetsorganisation löper risk att bli inkomstbeskattad.

Med hänsyn till de allmänna, humanitära värden som här står på spel måste det anses ytterligt angeläget att en sådan ändring vidtages i skattelagstiftningen, att det klarlägges att föreningar av här ifrågakvarande slag, vilka uteslu-

Interpellation ang. beskattningen av välgörenhetsorganisationer

tande bedriver sin verksamhet för välgörenhet, skall vara befriade från inkomstskatt. För närvarande kan de enligt 53 § 1 mom. e) kommunalskattelagen bli beskattade för inkomst av rörelse. — Jag bortser från att de är skattepliktiga för inkomst av fastighet, vilket följer av fastighetsskattens karaktär av garantiskatt. Fastighetsskatten skall å andra sidan enligt principuttalande av riksdagen avvecklas. — Det torde emellertid stå klart, att därest sådan förenings insamlingsmedel — även om de uppburits i samband med lotteri- eller basarförsäljning — skulle beskattas såsom »inkomst av rörelse», leder det, såsom förut anförts, till att verksamheten lamslås eller i varje fall allvarligt beskäres. Det synes dock vara ett samhällsintresse av betydande räckvidd att enskild hjälpverksamhet och humanitära insatser icke lamslås genom samhällets egna åtgärder. En så kortsynt skattepolitik skulle kunna leda till raserande av alltför stora värden.

Det är vidare angeläget att sådan klarläggande ändring i skattelagstiftningen sker utan dröjsmål och att den med hänsyn till de speciella omständigheterna gives tillbakaverkande kraft. Det bör påpekas att sådan klarläggande ändring i skattelagstiftningen tidigare skett med tillbakaverkande kraft. Så var t. ex fallet med den i fjol beslutade ändringen om skattefrihet för belopp, som utgår på grund av vissa s. k. riskgarantier.

Under hänvisning till det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet ta initiativ till

sådan ändring i skattelagstiftningen att det klarlägges, att Barnensdagsförening i egenskap av välgörenhetsorganisation och andra föreningar, som bedriver liknande verksamhet för välgörenhet, skall vara befriad från inkomstskatt, och vill herr statsrådet med hänsyn till de särskilda omständigheterna och i likhet med vad som tidigare skett i liknande fall medverka till att sådan klarläggande ändring i skattelagstiftningen gives tillbakaverkande kraft?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående anslag för budgetåret 1959/60 till seminarier för huslig utbildning överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 9

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 463, av herrar *Adamsson* och *Persson* i Appuna, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.05.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 11 februari

Kl. 14.00

§ 1

Svar på interpellation ang. tidpunkten för slutförande av författningsutredningens arbete

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Svensson i Ljungskile frågat mig, om jag avser att genom tilläggsdirektiv eller i annan form delge författningsutredningen angelägenheten av att dess arbete inriktas så, att det kan slutföras redan mycket tidigt under instundande höst. Bakgrunden till interpellationen är uppgiften i årets riksdagsberättelse, att utredningen »inriktar sitt arbete så, att det skall kunna slutföras under 1959». Interpellanten framhåller, att betänkandet måste bli tillgängligt för remissbehandling och offentlig debatt redan tidigt under hösten, om proposition med förslag till grundlagsreform skall kunna framläggas till 1960 års riksdag. Om proposition icke medhinnes till 1960 års riksdag, skulle hela reformen — till följd av kravet på två beslut med val emellan — komma att fördröjas ända fram till åren 1964 och 1965, om icke upplösning och extraval tillgripes.

Med anledning av interpellationen har författningsutredningen tillställt mig följande uttalande:

»Utredningens arbete har redan från början varit och är fortfarande inriktat på att slutföras under innevarande år. Det är alltjämt utredningens strävan att dess arbete skall kunna avslutas

vid sådan tidpunkt att ett övervägande kan ske om förslag rörande författningsfrågorna till 1960 års riksdag. Att nu binda utredningen vid att avge sitt slutbetänkande senast vid den tidpunkt interpellanten angivit skulle emellertid medföra en uppenbar risk för att utredningsuppdraget icke på behörigt sätt skulle kunna fullgöras; härvid bör också beaktas utredningens möjlighet att redan före slutbetänkandets överlämnande offentliggöra material till den allmänna debattens tjänst.»

Såsom framgår av författningsutredningens uttalande instämmer utredningen i önskemålet att det skall bli möjligt att taga upp denna fråga vid 1960 års riksdag. Jag är övertygad om att utredningen utan särskild åtgärd från regeringens sida kommer att göra allt vad i dess förmåga står för att önskemålet skall kunna förverkligas. Det finns därför ingen anledning att vidtaga någon sådan åtgärd som interpellanten ifrågasatt.

Härpå anförde:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på interpellationen. Jag ber också att få uttåa min tillfredsställelse över den positiva inställning, som finns i författningsutredningens remissvar på denna interpellation. Där sägs ju, att man siktar på att få fram författningsfrågorna i sådan tid, att de kan föreläggas nästa års riksdag. Jag noterar också att man räknar med att kunna ställa ytterligare material till den allmänna debattens förfogande, så att en del resonemang kan

Svar på interpellation ang. tidpunkten för slutförande av författningsutredningens arbete

vara undangjorda när det slutliga betänkandet läggs fram.

Anledningen till att jag framställde min interpellation är delvis en sak som kanske är en smula känslomässig. Vi vet ju allesammans, att vi närmar oss tvåkammerssystemets hundraårsjubileum. Det var på sin tid en stor reform av den svenska representationen som då ägde rum. Nu har denna ordning — med mindre modifikationer — bestått i snart hundra år — hundra år av en samhällsutveckling, som förlöpt i mycket hastigare takt än samhällsutvecklingen gjorde tidigare. Skillnaden mellan det medeltida samhället och Sverige 1864—65 var mindre än skillnaden mellan dagens samhälle och 1860-talets svenska samhälle. Det är alltså inte på något sätt underligt, att vi nu bör vara mogna för en ny representationsreform.

Nu tycker jag inte att en folkrepresentation kan fira minnet av en stor reform på ett värdigare sätt än att gå vidare och anpassa representationen efter de samhällsförhållanden som nu föreligger. Jag tycker därför att det skulle vara en fjäder i hatten för den nuvarande ledningen av svensk politik och svensk demokrati samt en fördel ur folkpsykologisk synpunkt, om man kunde genomföra denna reform vid en tidpunkt, som sammanfaller med den förra reformens hundraårsminne.

En annan sak betyder kanske i realiteten mera i detta sammanhang. De två beslut som måste fattas i dessa grundlagsfrågor kan av praktiska skäl inte ligga varandra alltför nära i tiden. Detta gäller särskilt om man skulle besluta om ett enkammersystem. Det går helt enkelt inte att fatta beslut året före ett andrakammarval och sedan fatta ett nytt beslut efter valet och genomföra detta omedelbart. Vi har ju t. ex. byggnadsfrågorna att tänka på. Detta hus kan ju inte utnyttjas för ett enkammersystem utan en genomgripande föränd-

ring. Enligt de preliminära undersökningar som gjorts tycks det finnas byggnadstekniska möjligheter att vidga denna kammare, så att den kan rymma 300 personer. Byggnadskonstruktionen lägger inte hinder i vägen enligt vad preliminära undersökningar visar. Man kan ju dock inte definitivt planlägga detta och än mindre genomföra saken förrän man har ett principbeslut på det. Detta gör, att det måste förlöpa en relativt lång tid mellan beslut och verkställighet.

Förutom byggnadsfrågorna har vi ju även personfrågorna att tänka på. Det finns ju ingen anledning till att dessa personfrågor skall behöva tillspetsas. Övergången till ett enkammersystem skulle innebära — förmodar jag — att antalet riksdagsmän skulle minska med omkring ett hundratal. Man får inte fatta det så, att den ena kammaren skulle avskaffas till förmån för den andra. Båda kamrarna skulle i så fall avskaffas till förmån för ett enkammersystem. Både med hänsyn till läget ute i valkretsarna, med hänsyn till ledamöterna samt med hänsyn till de personalförändringar på tjänstemannaplanet som måste ske inom riksdagsorganisationen är det önskvärt, att det förlöper en viss tid mellan beslut och verkställighet. Om man nu inte kan få ett första principbeslut vid nästa års riksdag, så flyttas ju hela denna fråga framåt — i varje fall om man inte skall tillgripa extra val. Jag tycker därför att det verkligen är av vikt att man kan få fram författningsutredningens förslag och få ett principbeslut redan vid nästa års riksdag.

Jag är som sagt tillfredsställd med den positiva inställning som framgår av detta svar. Jag skulle dock vara ännu mera tillfredsställd, om justitieministern till detta ville lägga en personlig deklaration om regeringens eget intresse att verkligen få fram ett förslag till nästa års riksdag.

Svar på interpellation ang. tidpunkten för slutförande av författningsutredningens arbete

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL:

Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile efterlyser en personlig deklaration från mig beträffande mitt intresse att få fram betänkandet i så god tid stundande höst, att förslag kan hinna framläggas till nästa års riksdag. Jag vill till det endast svara, att jag delar herr Svenssons förhoppningar att författningsutredningens prognos för arbetsgången enligt dess meddelande till mig kommer att visa sig realistisk och att alltså herr Svenssons önskemål kommer att bli tillgodosett.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Även om jag i viss mån kan förstå herr Svenssons i Ljungskile inställning, vill jag framföra några andra synpunkter som jag tror bör komma med i detta sammanhang.

Vi firar i år 150-årsminnet av Europas äldsta skrivna författning. Man kan anse vad man vill om den; den har likväl stått sig i 150 år. Den skrevs ganska fort, men den hade föregåtts av en lång konstitutionell debatt som byggde på ett genomtänkt system, utformat i viss mån efter Montesquieus principer. Bakom författningen låg en klar principdeklaration. Även om många av de grundlagsparagrafer som alltjämt står kvar har av utvecklingen åsidosatts, har författningen visat sig kunna göra tjänst under en mycket lång tid. Nog ligger det ett stort värde i att den nu pågående utredningen arbetar precis så länge som den anser vara nödvändigt för att vi skall få en grundlag, som håller måttet betydligt längre än t. ex. de franska författningarna, som under de senaste åren ständigt växlat. Att döma av författningsutredningens ytterligt oklara presskommuniké, som kan tolkas både på det ena och det andra sättet, gäller det här att skapa ett nytt system, till och med med dagordningsinstitut, misstroendevotum mot stats-

råd och andra nyheter. Vi får ta ställning till en princip beträffande förhållandet mellan regering och riksdag, som — även om vi redan har parlamentarism — kan medföra ganska besvärliga problem. Dessutom är det ett faktum, att vi i vårt land under senare år inte har haft någon särskilt livfull konstitutionell debatt.

Här står på dagordningen frågan om ett nytt valsystem. Herr Svensson i Ljungskile tog för givet, att enkammarssystem kommer att införas och att detta riksdagshus därför behöver byggas om. Riksdagen har väl ännu inte uttalat sig bestämt för ett sådant system. 1949 års konstitutionsutskott och 1953 års konstitutionsutskott slog praktiskt taget enhälligt vakt om det proportionella valsystemet. Det har visserligen sagts, att den som då var ordförande i konstitutionsutskottet har ändrat mening, men om man läser skrivningen i 1949 års på den punkten praktiskt taget enhälliga betänkande, finner man att utskottet utgick ifrån att frågan om ett nytt valsystem inte var aktuell, ja, man skrev till och med klart ut, att det proportionella valsystemet skulle bestå.

Skriver riksdagens grundlagsvårdande utskott på detta sätt — någonting liknande framkom även 1953 — skall det verkligen starka skäl till, byggda på utredningar under hänsynstagande till den livliga debatten b'and annat i den utländska statsvetenskapliga litteraturen, innan man framlägger ett nytt förslag. Det skulle se underligt ut om konstitutionsutskottet på tre, fyra år helt ändrar uppfattning.

Förslaget till tvåkammarssystemet i dess nuvarande utformning lades på sin tid fram av en liberal statsminister, och samtliga liberala statsrättsexperter i tidigare utredningar — professor Bruswitz m. fl. — har klart sagt ifrån, att tvåkammarssystemet är överlägset enkammarssystemet. Det kan följaktligen

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

inte vara någon självklar liberal tradition i svensk politik att kräva övergång från tvåkammerssystem till enkammersystem.

Jag säger inte detta för att ta upp en debatt i denna fråga utan för att poängtera att en författningsrevision inte kan göras i en handvändning, om man inte anser att detta är någonting som kan ändras vart fjärde eller vart femte år. Redan nu föres ju en många gånger hård strid om paragrafernas tydning. Om en författningsutredning under press skall skriva en författning mycket snabbt med hänsyn till förändrade förhållanden, är det risk att det blir ett hastverk, och framför allt är det risk för att man inte får den principiella bakgrund som behövs för en helt ny författning. Det gäller ju inte bara att plocka in en ny paragraf här och en ny paragraf där eller att bara ta upp vissa paragrafer till diskussion och hoppa över alla de andra. På det viset får man ett styckeverk.

Anser författningsutredningen att den kan lägga fram sitt förslag snart, får den ta ansvaret för det, men jag tycker att det vid detta tillfälle inte bör saknas en röst i denna kammare som säger ifrån, att det gäller stora centrala problem, om vilka den svenska opinionen i viss mån är desorienterad av det skälet att vi ännu inte har haft någon så ingående konstitutionell debatt som frågan förtjänar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 48, angående anslag för budgetåret 1959/60 till seminarier för huslig utbildning.

§ 3

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet den å bordet liggande motionen nr 463.

§ 4

Föredrogs den av herr *Rimmerfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående beskattningen av välgörenhetsorganisationer.

Kammaren biföll denna anhängan.

§ 5**Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Sedan utskottets anmälan föredragits, yttrade

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Då jag har begärt ordet vid föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 1, som rör justitieombudsmannaämbetets förvaltning, är det inte min avsikt att rikta några anmärkningar mot det sätt, på vilket justitieombudsmannen under granskningsåret har skött sitt ämbete.

Justitieombudsmannainstitutionen har med åren fått en allt större betydelse och har kallats en klagomur för den stora allmänheten, som där kan söka ett skydd mot förmenta eller verkliga övergrepp från ämbetsmäns eller förvaltningars sida. Jag tror att det är riktigt att vi även i fortsättningen slår vakt kring denna institution, som ju under de senaste åren har fått ganska vidgade befogenheter.

Det som framför allt har gjort att jag har begärt ordet är en detalj i justitieombudsmannens berättelse, som är redovisad på s. 3 i utskottets utlåtande under punkten 12) »behovet av när-

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

mare bestämmelser rörande jäv med avseende å föreningsombud och revisorer inom Konungariket Sveriges stads- hypotekskassa samt Svenska bostadskreditkassan»; framställningen innehåller tillika redogörelser för vissa påstådda missförhållanden inom kassorna.

Som kammarens ledamöter torde erinra sig var faktiskt den här frågan föremål för handläggning av B-riksdagen 1958 vid ett par tillfällen. Jag väckte på sommaren en anmärkning mot vederbörande statsråd — det var finansministern. Anmärkningen gällde som bekant, att en revisor vid dessa institutioner inte hade fått förnyat förordnande. Debatten fortsatte sedan under hösten i anslutning till ett memorial från konstitutionsutskottet.

I denna fråga har sedan dess inträffat, såsom är redovisat i justitieombudsmannens berättelse, att justitieombudsmannen i slutet av december 1958 framlade en redogörelse för fallet. Redogörelsen återfinnes i JO:s ämbetsberättelse på s. 447.

Jag vill med tillfredsställelse notera, att justitieombudsmannen på en punkt har funnit anledning att göra en framställning till Kungl. Maj:t. Det rör de bekanta jävsförhållandena inom kassan, som också påtalades av revisorn. Detta visar att vederbörande revisor inte har varit ute i ogjort väder när det gällt hans anmärkningar — ytterligare en av anmärkningspunkterna är ju föremål för allmänt åtal och beträffande en annan har åtgärder för rättelse redan vidtagits. Det ankommer väl nu närmast på Kungl. Maj:t att se till, att det förhållandet, att man har låtit den ordinarie platsen så länge stå vakant och endast har haft en suppleant, upphör och att Kungl. Maj:t tar ställning till fyllande av vakansen.

Jag kommer så till sist till en annan fråga, den som behandlades vid slutet av B-riksdagen. Jag var på grund av offentligt uppdrag mycket långt från Sverige vid det tillfället. Hade jag va-

rit närvarande vid den debatt som då fördes i kammaren, skulle jag utan tvivel ha varit i tillfälle att lämna vissa kompletterande upplysningar till de påpekanden som där gjordes framför allt från utskottsmajoritetens sida. Det framgick nämligen alldeles uppenbart, att här hade inträffat någonting, som åtminstone hade sken av påtryckningar. Det återgavs i ett tidningsuttalande faktiskt från samma dag som riksdagsdebatten ägde rum. Den kunskap, som utskottet och riksdagen vid det tillfället fick och som måste i väsentlig grad ha kompletterat de informationer som man hade fått under ärendets handläggning, måste ha betraktats som något så anmärkningsvärt, att jag mycket väl skulle kunnat förstå, om man hade funnit anledning att återremittera ärendet för förnyad handläggning.

Min slutkläm här har icke adress till justitieombudsmannen — det har nämligen inte på något sätt kunnat visas, att han har varit mottaglig för dessa påtryckningar — utan den riktas till den nu plötsligt tomma regeringsbänken eller till hans excellens statsministern, som jag upptäcker där framme hos talmannen, och som det är mig ett nöje att vända mig till i det sammanhanget. Det finns en moralregel, som torde vara bekant och som mycket väl kan tillämpas i det här fallet, att det säkraste sättet att bevara sin dygd är att inte utsättas för några frestelser. Jag skulle därför vilja uttala den förhoppningen, att regeringen aldrig mera försätter justitieombudsmannen i en så obehaglig situation som den ovan antydd.

Jag slutar därför med att uttala en förväntan, att det i fortsättningen inte får förekomma ens ett sken av direkta eller indirekta påtryckningar på vare sig den ene eller den andre av de av riksdagen valda ombudsmännen.

Vidare anfördes ej.

Utlåtandet lades till handlingarna.

§ 6

Föredrogs och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

§ 7

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Punkterna 1—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Lades till handlingarna.

§ 8

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Anslag till oförutsedda utgifter

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till oförutsedda utgifter.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Som redan i remissdebatten framhölls från vår sida hävdar vi, att inga utgiftsbeslut i år bör betraktas som definitiva förrän riksstaten antagits. Att riksdagen slutgiltigt skall bestämma om utgifter utan att ha klarhet om vilka inkomster som kan

Anslag till oförutsedda utgifter

beräknas stå till förfogande är enligt vår uppfattning en orimlig ordning.

För vår del anser vi, att det över huvud taget bör finnas möjlighet att ställa alternativa yrkanden, då riksstaten skall fastställas i slutet på maj, och att följaktligen alla anslagsbeslut principiellt bör betraktas som preliminära.

Det har emellertid visat sig att meningarna på denna punkt går isär inom sakkunskapen. Frågan är nu föremål för undersökning, och vi vet att ett auktoritativt besked från talmännens sida är att vänta inom kort. Vi har lovat talmannen att nu inte ställa frågan på dess spets. I avvaktan på det kommande beskedet avstår vi således från att för ögonblicket ställa något yrkande.

Detta, herr talman, är bakgrunden till det från vårt håll vid denna punkt fogade särskilda yttrandet.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! I anledning av herr Hjalmarsons yttrande vill jag inför kammaren framhålla, att även den grupp jag representerar med intresse avvaktar det slutliga ställningstagandet till den fråga, som rests i det här föreliggande särskilda yttrandet. Utan att i dag taga ställning till själva sakfrågan vill jag uttala en förhoppning om snabbast möjliga behandling av detta i och för sig ganska komplicerade spørsmål. Jag hoppas att den prövning, som frågan nu skall underkastas, kan ske i positiv anda. För vår del förbehåller vi oss alltså det slutliga ställningstagandet, tills den formella prövningen är klar och frågan föreläggs riksdagen för definitivt beslut.

Med dessa ord har jag i dag endast velat anmäla vårt intresse för den tanke som har framförts. Jag tror att det under de särskilda förhållanden, som kännetecknar årets riksdag, finns mycket starkt fog för en anordning av denna typ, även om jag därmed inte

Förhandlingsordningen för de statsanställda

på något sätt vill binda vårt slutliga ställningstagande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10**Förhandlingsordningen för de statsanställda**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten. För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 2) hade under denna rubrik till behandling upptagits vissa spörsmål, redovisade i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 3 januari 1959.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Rubbestad* väckt motion (II: 336), vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en parlamentarisk kommitté att fungera som förhandlande part när det gällde statstjänstemännens lönefrågor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Bengtson* (I: 272) och den andra inom andra kammaren av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Gustavsson* i Alvesta (II: 337), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att bereda riksdagen möjlighet att följa och taga del i förhandlingar angående de statsanställdas löner och övriga anställningsvillkor i enlighet med motionernas syfte.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att för

budgetåret 1959/60 i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 3 januari 1959 förordats medge

a) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordrades till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad antingen med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken vore obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, eller med kostnader, som sammanhänge med att icke-ordinarie ersättare behövde anlitas vid vakanthållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning,

b) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som påkallades med hänsyn till regleringen av befodringsgången för biträdes- och amanuenspersonal samt därmed jämförlig personal,

c) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som kunde bli erforderliga för bestridande av övergångsförmåner till befattningshavare å vissa i ortsgruppshänseende nedflyttade orter;

2. besluta, att de personalförteckningar, som riksdagen fastställde innan riksdagen meddelat beslut i anledning av lönegradsplaceringsförslag, som framlades i särskild ordning, skulle gälla endast i den mån annat icke följde av vad riksdagen beslutade i samband med behandlingen av nämnda förslag;

3. godkänna de i bilaga till förenämnda statsrådsprotokoll intagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m.;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för genom-

Förhandlingsordningen för de statsanställda

förande av sistnämnda förslag från och med den 1 juli 1959;

5. godkänna de i statsrådsprotokollet redovisade grunderna för klassificering av statens fasta maskinanläggningar;

6. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändring av i statsrådsprotokollet angiven innebörd i 28 § V Saar och motsvarande stadganden i andra av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlöningsförfattningar;

B. att motionen II: 336 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 272 och II: 337 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Rubbestad*, som ansett att viss del av utskottets yttrande bort ersättas med text av i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort under B och C hemställa

B. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 336, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en parlamentarisk kommitté, som skulle fungera som förhandlande part när det gällde tjänstemännens löne- och anställningsfrågor;

C. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 272 och II: 337, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **RUBBESTAD** (cp):

Herr talman! Jag vill först poängtera att den fråga vi nu behandlar är ganska viktig. Den sammanhänger med det beslut riksdagen fattade i fjol rörande den successiva höjningen av folkpensionerna. I samband därmed beslöt vi vilka avgifter olika medborgargrupper skall erlägga för pensionernas finansiering, och samtidigt fastställdes också de regler, som skall gälla härför.

Nu inträffade emellertid under fjolåret det egendomliga, att många tjänstemän lösgjordes från dessa förpliktelser, trots att ingenting sagts därom när riksdagen tog sin ståndpunkt i pensionsfrågan. I statsverkspropositionen återfinnes på flera ställen poster av varierande storleksordning, vilka avser kompensation för tidigare erlagda pensionsavgifter. Det är ganska betydande belopp det här rör sig om. Jag kan som exempel nämna, att det under andra huvudtiteln upptagits ungefär en halv miljon kronor och under fjärde huvudtiteln cirka 3 200 000 kronor. Vidare finns det på en enda post under elfte huvudtiteln upptaget ett anslag på inte mindre än 848 000 kronor. Om alla dessa poster i statsverkspropositionen sammanräknas, så kommer vi upp till mellan 20 och 30 miljoner kronor — och då skall vi ändå betänka, att vi ännu inte på långt när har de uttag för pensionsändamål, som särskilda utskottet i fjol föreslog och riksdagen beslutade om. Vi har följaktligen att förvänta än mer betydande kompensationsposter av detta slag undan för undan.

Man ställer sig onekligen frågan, hur sådana kompensationsåtgärder kunnat vidtagas efter det beslut riksdagen förra året fattade. Felet måste ligga däri, att den förhandlingsorganisation som gäller beträffande tjänstemännens lönefrågor inte är sådan, att riksdagens intressen på tillbörligt sätt bevakas. Detta är anledningen till att jag väckt den motion, som nu behandlas, och i vilken jag hemställt att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t anhålla att det tillsättes en särskild förhandlingspart gentemot tjänstemännen. Jag föreslår i motionen, att denna part skall vara en parlamentarisk kommitté, sammansatt av representanter för samtliga politiska grupper. Den kommittén skall vara med vid förhandlingarna och på ett tidigt stadium säga sin mening i de olika frågorna. Om vi hade haft en så-

Förhandlingsordningen för de statsanställda

dan kommitté, så skulle vi i dag inte ha behövt ha dessa stora kompensationsutgifter till tjänstemännen för tidigare erlagda pensionsavgifter.

Statsutskottet har visserligen nu för sin del ansett det vara lämpligt med en kommitté av föreslagen art, men utskottet vill ändå avvakta utlåtandena från de två kommittéer som redan arbetar med dessa spörsmål, nämligen författningsutredningen och 1956 års förhandlingsrättsutredning. Jag anser emellertid denna fråga vara så brännande, att vi icke bör avvakta resultatet av dessa två utredningars arbete utan snarast möjligt bör tillsätta en sådan kommitté som jag föreslagit. Detta är anledningen till att jag avgivit en reservation till statsutskottets utlåtande, i vilken jag som synes betonat nödvändigheten av att något göres snarast möjligt. Jag vidhåller sålunda vad jag hemställt i motionen, nämligen att riksdagen ofördröjligen gör en framställning till Kungl. Maj:t om tillsättande av en parlamentarisk kommitté med den sammansättning jag föreslagit.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation jag avgivit vid föreliggande utskottsutlåtande.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag håller gärna med herr Rubbestad om att det är en viktig fråga vi har att behandla. Utskottet har också, som herr Rubbestad påpekade, i sitt utlåtande sagt att det väntar sig att åtgärder snarast möjligt skall vidtas för att åstadkomma ett bättre inflytande från riksdagens sida på dessa förhandlingar. Jag tror emellertid att frågan är viktig även ur en annan synpunkt, nämligen huruvida man bör hålla ingångna överenskommelser. Jag vill erinra om att det förelåg en överenskommelse om kompensation för de höjda folkpensionsavgifterna och att denna uppgörelse godkändes av riksdagen i fjol. Jag tycker därför att det inte finns större

anledning att nu ta upp någon diskussion på den punkten. Vi får för övrigt tillfälle att återkomma till saken vid behandlingen av en annan motion, som också väckts från centerpartihåll, där man vill att denna kompensation till statstjänstemännen skall inarbetas i lönerna.

Herr Rubbestad har den uppfattningen, att en sådan parlamentarisk kommitté skulle kunna åstadkomma en mera objektiv förhandling, som det heter i motionen. Herr Rubbestad menar tydligen att lönerna skulle kunna fastställas på ett mera objektivt sätt om det fanns en parlamentarisk kommitté. Jag ger för min del inte mycket för resonemanget om vare sig rättvis eller objektiv lönesättning. Enligt mitt sätt att se är det helt andra, många gånger irrationella faktorer, som bestämmer lönesättningen; det är varken objektiviteten eller rättvisan som är det avgörande.

Från utskottets sida har vi menat, att när det nu finns två utredningar, som herr Rubbestad redan sagt, som sysslar med dessa frågor, bör det väl vara angeläget att avvakta resultatet av dessa utredningar innan man vidtar någon åtgärd.

Jag vill peka på ett par problem, som vi anser måste klaras ut innan några åtgärder vidtas. Det första av dessa problem är ansvarsfördelningen: hur skall ansvaret fördelas mellan exempelvis denna parlamentariska kommitté, civildepartementet och riksdagen? Jag frågade herr Rubbestad i statsutskottet om han ville vara med om att helt och hållet koppla bort riksdagen och ge denna parlamentariska kommitté rätt att träffa bindande uppgörelser vid bordet. Herr Rubbestad har förklarat att han inte vill vara med om detta. Han menar att ledamöterna av denna kommitté skulle skaffa sig förankring bakåt i sina respektive partier för de beslut i lönefrågor, som skulle fattas och som sedan ändå skulle underställas riksdagen.

Förhandlingsordningen för de statsanställda

Jag vet inte om detta sakligt sett egentligen skulle komma att ge så stort utbyte och tillåter mig mycket starkt betvivla, att objektiviteten i någon större utsträckning skulle tjäna på ett dylikt förfaringsätt.

Ett andra problem jag skall peka på, som också är föremål för utredning i en sittande kommitté, är frågan om statstjänstemännens förhandlingsrätt. Den frågan är ju också mycket oklar.

Utskottet menar alltså att man bör avvakta till dess båda dessa saker — ansvarsfördelningen och förhandlingsrätten — blir någorlunda klart penetrerade, innan man bestämmer sig för att tillsätta någon parlamentarisk kommitté, som skulle delta i dessa förhandlingar.

Herr talman! Detta är i korthet bakgrunden till statsutskottets ställningstagande. Jag ber med detta få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD (cp):

Herr talman! På den fråga herr Gustafsson i Stockholm riktade till mig i statsutskottet, huruvida jag ville vara med om att avkoppla riksdagen från dess inflytande vid det slutliga ståndpunktstagandet, gav jag det svaret, att jag icke ville vara med om något sådant. Jag har i stället den uppfattningen, att det är riksdagen som är statstjänstemännens huvudman och att det därför är riksdagen som skall fatta dessa beslut. Men det är just för att möjliggöra ett mera objektivt bedömande av det hela, som jag ansett det vara lämpligt att en parlamentarisk kommitté tillsättes. Jag utgår naturligtvis från att inga statstjänstemän skall utses till ledamöter av den, ty i så fall vore inte så mycket vunnet. Jag vill att utanför statstjänstemännens led stående skall bereda ärendena och följa dem hela vägen fram. Då skulle man åtminstone kunna frigöra sig från misstanken, att de som förhandlar inte gör det på ett objektivt sätt. Jag tror att exempelvis en sådan sak som denna kompensation, som åter-

finnes på så många punkter i statsverkspropositionen, under sådana förhållanden inte skulle ha kommit i fråga.

När vi fattade beslut om den allmänna folkpensionen gick vi ju ut ifrån att bördorna skulle bäras solidariskt av alla och inte bara av en och annan. Denna uppfattning är jag inte ensam om. Statsrådet sade själv vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1958:55, pensionspropositionen, att tanken är, att kostnaderna skall bäras solidariskt av alla och att folkpensionerna skall ligga till grund för pensioneringen i allmänhet. Och jag har sett att även en sådan tidning som Dagens Nyheter är av samma mening: bördorna skall bäras solidariskt av alla, och någon viss grupp skall inte undantas och premieras. Om statstjänstemännen redan tidigare haft fördelar i förhållande till andra — och det är ju en sak som varit utmärkande för dem — så är det väl inte meningen att man i och med att en ny pensionsreform genomföres samtidigt skall favorisera dem ytterligare. Tanken med pensionsreformen är ju i stället att det skall ske en utjämning av de orättvisor som tidigare varit rådande, en utjämning mellan statstjänstemännen, mellan dem som har pensioner och dem som inte har det. Skall man nu ge kompensation till dem som redan har pension, kommer orättvisorna alltjämt att bli bestående. Det är detta jag anser vara oriktigt.

Jag har ingen anledning, herr talman, att ändra mitt tidigare yrkande.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Bara några ord med anledning av herr Rubbestads sista anförande. Det är ju ändå på det sättet, att de statsanställda haft sina pensioner mycket länge. Højningen av folkpensionsavgiften skulle ju motsvaras av en motsvarande højning av folkpensionen, men højningen av folkpensionen får de statsanställda tjänstemännen inte någon del av. Nu menar herr Rubbe-

Förhandlingsordningen för de statsanställda

stad ändå, att det skulle vara rättvist, att de är med och betalar den högre avgiften utan att få motsvarande förmåner i form av högre folkpension.

Herr Rubbestad gör också gällande, att detta att statstjänstemännen skulle vara med att betala de högre pensionsavgifterna skulle ha varit ett led i det senaste beslutet om höjning av folkpensionerna. Jag tror att det är ett missförstånd från herr Rubbestads sida. Jag tror inte alls att socialministern i det sammanhanget hade någon tanke på att folkpensionen skulle läggas som grundpension även för statsanställda. Det skulle ske en samordning mellan folkpensionen och tjänstepensionen även för denna kategori, men jag har inte någon minnesbild av att socialministern sträckte sig längre vid detta tillfälle.

Herr Rubbestad tror att en parlamentarisk kommitté, som varit med vid dessa förhandlingar, skulle ha kunnat åstadkomma ett bättre resultat, men det betvivlar jag. Om inte de statsanställda tjänstemännen fått kompensation för de höjda folkpensionsavgifterna den här vägen, är jag ganska övertygad om att man näppeligen kommit ifrån att kompensera dem på lönesidan, och det tror jag för min del i varje fall inte hade blivit billigare för staten som arbetsgivare.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Jag har med visst intresse lyssnat till min gamle vän herr Rubbestad, när han i dag vädrat några synpunkter som han tidigare vid skilda tillfällen fört fram.

Vi har inom den statliga sektorn eftersträvat att skapa en förhandlingsrätt och förhandlingsordning som så långt det är möjligt överensstämmer med den som byggts upp inom den enskilda sektorn.

Vi har varit överens om att statstjänstemännens organisationer skall beredas

möjlighet att genom fria förhandlingar träffa uppgörelser om statstjänstemännens löner och anställningsvillkor. Det är klart att den målsättningen har skapat vissa brytningar med det traditionella tänkande, som tidigare har funnits beträffande dessa spörsmål. Innan vi började med det moderna förhandlingsförandet, fick tjänstemännen bildligt talat stå i riksdagskorridorerna med hatten i hand och be riksdagsledamöterna hjälpa dem med en lönegradsupplyftning eller en procentuell upplyftning av lönerna. Den som lever kvar i den mentaliteten tycker givetvis att ett modernt förhandlingsförfarande, som knyter an till vad som tillämpas på andra områden, inte riktigt passar.

Jag skall villigt erkänna att det uppstår vissa brytningsproblem; problemet om riksdagens ställning, problemet om utbyggnaden av förhandlingsrätten, så att den i olika avseenden blir mera lik den som förekommer på andra områden o. s. v.

I och med att civildepartementet inrättades blev den diskussionen aktuell på ett annat sätt än tidigare. Jag vill erinra om att det väckts en hel del motioner om riksdagens ställning till och medverkan i förhandlingsförandet. Det är nämligen klart, att skall man respektera statstjänstemännens rätt att genom fria förhandlingar träffa en uppgörelse, så begränsar man samtidigt riksdagens möjligheter att öva inflytande på det slutliga beslutet om utformningen. Man har att anta eller förkasta förhandlingsprodukten, ty de olika delarna i densamma är beroende av varandra. Jag erkänner gärna att detta inneburit en stark brytning mot tidigare förfarande, framför allt för dem som tycker att de ensidigt vill peta litet här och där i förhandlingsuppgörelsen. Därför har också riksdagen i skrivelse begärt en utredning. Det var herr Håstad i denna kammare som väckte en motion härom. Motionen tillstyrktes enhälligt av statsutskottet, som också

Förhandlingsordningen för de statsanställda

gjorde bruk av sin initiativrätt och företog vissa utvidgningar. Motionen har remitterats till författningsutredningen. Dessutom sitter den Ekblomska utredningen, som sysslar med förhandlingsrättsfrågan och penetrerar problem av samma natur. Där har man således nu börjat tränga in i problemen. De i motionerna framförda önskemålen är alltså föremål för en prövning, och det är min förhoppning att vi inom en begränsad tid skall från dessa utredningar få förslag som kan föreläggas riksdagen.

När herr Rubbestad sedan delvis kritiserar de tjänstemän, som sitter på den s. k. arbetsgivarsidan och förhandlar med statstjänstemännen om lönerna, måste jag ändå säga till herr Rubbestad, att, oavsett i vilken form förhandlingar förs, får man lov att ha vissa experter till hjälp vid förhandlingsförfarandet. Om det vore en parlamentarisk kommitté som förr i världen, hade den ju också experter av samma slag som dem som nu används. Sedan är det en brytning mellan de båda sidorna, där syntesen är förhandlingsresultatet, och utan att på något sätt vilja förhåva mig själv eller ge mina företrädare någon otillbörlig ära vågar jag påstå, att förhandlingsresultatet inte skulle ha skilt sig så värst mycket från det nu uppnådda, om det hade varit herr Rubbestad och några till som fört dessa förhandlingar. Jag vet nämligen att de tjänstemän som sitter på den statliga delegationens sida uppträder fullt korrekt. De har inte ett ögonblick sneglat på egna favörer vid de förhandlingar som ägt rum, och därför finns det inget underlag för den kritik som framförts.

Herr Rubbestad tog också upp en fråga som avgjordes vid föregående års riksdag, nämligen frågan om kompensation för folkpensionsavgifterna. Herr Rubbestad använde, när han talade om den saken, ett uttryck, som egentligen borde ha lett honom till ett helt annat resultat än det han kom till. Han sade att man siktade till en utjämning. Ja,

det är just det som har skett, herr Rubbestad, ty om vi inte vid fastställandet av det nya pensionsreglementet hade träffat den överenskommelse som vi träffade skulle, med den utveckling som folkpensionerna har, vissa statstjänstemän ha fått en inkomstökning, när de gick i pension. De hade nämligen grunden förut, och bygger man på den grunden på det sätt som riksdagen beslutat, skulle en mycket stor del av statstjänstemännen ha fått en pension som varit högre än vad de haft i lön under den aktiva tiden. Vi var fullt överens med organisationerna om att detta var en olämplig ordning, och därför överenskom vi också om ett kompensationsförfarande. Vi räknade med en del av folkpensionen som en del av statstjänstemännens pensionsnivå, och det som låg ovanför den delen skulle de kompenseras för. Om herr Rubbestad droge den riktiga konklusionen av sitt eget resonemang, skulle han därför på det livligaste tillstyrka den överenskommelse som vi tidigare har godkänt i denna kammare.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr RUBBESTAD (cp):

Herr talman! Jag måste säga att jag tycker att statsrådet Lindholm försöker blanda bort korten. Till grund för den uppgörelse som träffades i höstas låg ju det s. k. bruttosystemet, som innebär att vad som är för tjänstemännen bäst, det skall utan vidare gälla. Det var inte alls något annat system som låg till grund för denna uppgörelse, så inte förlorade tjänstemännen på saken. Det är tvärtom just de som får mycket stora fördelar av överenskommelsen i fråga.

Den ersättning för erlagda pensionsavgifter som utgår är mycket orättvist avvägd. Kompensationen enligt beslutet av regeringen i höstas utgår ju inte till alla, som har sin pensionsfråga löst, utan endast efter vissa grunder till

Förhandlingsordningen för de statsanställda

tjänstemän, ehuru inte till dem alla. Det är cirka 200 000 som får denna kompensation. Men vi har väl inalles — alltså om vi räknar med alla och inte endast statstjänstemännen — 600 000 å 700 000 tjänstemän i landet. Och skall den ene ha denna ersättning bör väl också den andre ha den, om man skall vara rättvis. I så fall bleve det väldiga kompensationsbelopp som måste utanordnas.

Jag tror därför att det i alla fall skulle vara till fördel med en parlamentarisk utredning eller kommitté, som vid samtliga förhandlingar med tjänstemän kunde på ett tidigt stadium ta del av ärendena. Därigenom tror jag att många misstag — av den typ som nu har gjorts — skulle förebyggas. Det kan inte bestridas att det inte är som det bör vara i alla avseenden på detta område. I varje fall skulle man få större förtroende för förhandlingar, förda av en sådan parlamentarisk kommitté, än man har för dem som nu föres. Jag medger att det är mycket duktigt folk som förhandlar, men de är dock tjänstemän. Och man kommer inte ifrån att bakom det hela ligger en tanke hos förhandlarna, att fördelar för dem, som de förhandlar med, tillfaller dem själva i samma grad.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag vill bara ge min vän herr Rubbestad rådet att studera bruttosystemets metodik. Då kanske han också kommer underfund med att vad jag förut anfört håller.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 172 ja och 9 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad för uppförande och drift av en psykiatrisk klinik vid S:t Görans sjukhus i Stockholm,

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten till budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

§ 13

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

3 — *Andra kammarens protokoll 1959. Nr 3*

§ 14

Överlåtelse av fastigheter m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

Fastigheter utmed järnvägslinjen Åmål—Årjäng

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! De fastigheter som här är berörda är en del gamla järnvägs-hus, som blivit stående tomma med anledning av den nedläggning av driften vid en del av Åmål—Årjängs järnväg, som vi tidigare vid olika tillfällen diskuterat här i kammaren. Den blanka reservation som jag fogat till denna punkt av utskottsutlåtandet vill bara — och det är inte så bara, herr talman — utgöra en påminnelse till vederbörande myndigheter att i samband med dessa fastighetsförsäljningar, som jag inte har anledning att motsätta mig i och för sig, känna sig förpliktade att iordningställa den väg som utlovades i samband med järnvägsnedläggelsen.

Det är klart att dessa fastigheter kan komma till nytta på olika sätt. Men det står kvar, att vägförbindelsen måste ordnas. Jag har ansett det angeläget att göra denna påminnelse för att det inte skall bli så, att fastigheterna försäljs och därmed allt anses vara väl beställt i denna landsända. I stället bör gången bli den, som man ställt i utsikt, nämligen att vägarna kommer att ordnas på nöjaktigt sätt, sedan järnvägen är borta, och att detta sker oberoende av de fastighetsavhandlingar, varom riksdagen nu fattar beslut.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten*Punkterna 6—8*

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewertlöf m. fl.* (I: 120) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 139), hade hemställts dels att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt här vore i fråga, ur budgeten avföra samtliga de anslagsposter, vilka funnes upptagna i vid motionerna fogad bilaga, dels att anslagen till diverse utgifter måtte beräknas till i motionerna angivna belopp under andra—åttonde samt tionde—tolfte huvudtitlarna, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att under de avförda anslagen föreliggande medelsbehov måtte i mån av medelstillgång tillgodoses inom ramen för varje huvudtitels anslag till diverse utgifter, dels ock att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att vid varje budgetårs slut till riksdagen lämnades en redovisning för användningen under förflutna budgetår av anslagen till diverse utgifter.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 120 och II: 139 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Heckscher* och *Hjalmarson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 120 och II: 139,

1) godkänna i motionerna förordad överflyttning av medel från sak- och bidragsanslag till diverse utgiftsanslag, vilken överflyttning beräknades med-

giva en total minskning av medelsbehovet med omkring 20 procent;

2) besluta att Kungl. Maj:t vid budgetårets slut skulle till riksdagen lämna en redovisning för diverseanslagens användning under det förflutna budgetåret.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Den fråga som här är under behandling har ju diskuterats av kammaren vid två tillfällen under förra året, dels under vårriksdagen, dels i största korthet under sommarriksdagen.

Om man ser på motionerna och utskottsutlåtandet, så framgår det tydligt, att det egentligen rör sig om två olika frågor. Den ena är att motionärerna, till vilka jag hör, vill, att man skall sammanföra en mängd småanslag, som nu är upptagna vart för sig i riksstaten, under diverse utgiftsanslag, och den andra är, att man i detta sammanhang skall räkna med en besparing av 20 procent.

Beträffande den första frågan, nämligen om ändamålsenligheten av att sammanföra småanslag till större enheter, finns det, såvitt jag kan förstå, inom utskottet egentligen inte så förfärligt stor meningsskiljaktighet. Men frågan har en ganska stor principiell betydelse — den har varit debatterad tidigare i denna kammare — och jag skall därför försöka utveckla det resonemang, som ligger bakom motionärernas ståndpunkt i denna fråga.

En huvudsynpunkt har varit, att den nuvarande uppdelningen av budgeten på en mängd var för sig lästa småposter ur förvaltningsarbetets synpunkt måste innebära betydande svårigheter. Ett stelt system av denna typ vållar onödigt arbete, försvårar anpassning till behoven, som ju i alla fall förändrar sig under det löpande budgetårets gång, och kan t. o. m. medföra oekonomisk förvaltning, därför att man ofta hos myndigheterna är angelägen att göra

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

av med ett anslag som en gång är beviljat, även om det skulle finnas möjligheter att där göra en del besparingar.

Detta gäller i själva verket både myndigheterna, som handhar förvaltningen av särskilda anslag och grupper av anslag, och departementen, därför att, även om vi icke har ministerstyrelse och icke vill ha det, är det uppenbart, att fackdepartementen har som en av sina uppgifter att planlägga och i stort dirigera verksamheten inom var sitt väsentliga område av förvaltningen. För den uppgiften krävs det en avsevärd rörelsefrihet, så att man efter hand kan sätta in resurserna, där de bäst behövs. Å andra sidan är det klart, att riksdagen icke kan gå med på att ställa obegränsade resurser till förfogande. Riksdagen måste fastställa ramen för utgifterna. Vad som enligt min mening är rimligt är att riksdagen fastställer ramen för utgifterna i stort och vidare lämnar detaljerade anvisningar, när det rör sig om stora summor eller saken på ett eller annat sätt har större principiell betydelse, men i övrigt nöjer sig med kontroll i efterhand. Detsamma måste gälla förhållandet mellan departementen och ämbetsverken. Också där skall man nöja sig med att fastställa ramen och lämna direktiv samt kontrollera i efterhand. Det är väl över huvud taget det administrativt rimligaste förfarandet att ha rörelsefrihet vid arbetets utförande och så vitt möjligt en effektiv kontroll därefter.

Nu brukar det häremot invändas och har också tidigare i denna kammare invänts, att detta skulle förstöra ett värdefullt inflytande från riksdagen. I och för sig måste sådana synpunkter givetvis uppmärksammas. Det är en konstitutionell fråga, och de konstitutionella frågorna måste vägas mot praktiska lämplighetsfrågor. Naturligtvis är det sant att riksdagen efter hand har tillkämpat sig ett ökat inflytande över de särskilda detaljanslagen inom huvudtitlarna, men man skall komma ihåg att

denna insats från riksdagens sida skedde i ett läge, som i två hänseenden var helt och hållet olik nuvarande läge.

För det första hade man då egentligen inte alls något parlamentariskt system. Man hade en regering, som var mer eller mindre ämbetsmannabetonad, som inte var ett uttryck för viljan hos någon majoritet, hos vare sig riksdagen eller väljarna. Även om majoriteten kan bero på 375 röster bland väljarna, så är det i varje fall en majoritet. Vi har en parlamentarisk regering, som på visst sätt åtnjuter riksdagens och väljarnas förtroende. Under tidigare rådande förhållanden kunde det vara naturligt för riksdagen, som då mot regeringen företrädde folkmeningen, att svartsjukt vaka över sin makt även i småsaker.

För det andra — och det är efter min uppfattning det väsentliga i sammanhanget — hade budgetens detaljer på den tiden inte större omfattning än att riksdagen mycket väl hade tid att syssla med så gott som allting. Ännu på 30-talet kunde utskotten handla med en självständighet i förhållande till regeringen och med en grundlighet i detaljer, som för närvarande är ouppnåelig, hur mycket man än anstränger sig och hur villigt man än arbetar. Jag hade för egen del tillfälle så sent som i slutet av kriget — det var 1945 — att tjänstgöra som föredragande i ett ärende på en av statsutskottets avdelningar. När jag sedan 1957, bara tolv år senare, för första gången åter gjorde bekantskap med utskottets arbetssätt, märkte jag ögonblickligen i hur hög grad förutsättningarna ändrats, hur mycket starkare pressen blivit och hur mycket svårare det var för utskotten att hinna med en ordentlig detaljbehandling även av mindre ärenden. Man kan önska den gamla tiden tillbaka, man kan beklaga att det inte längre är som det var då. Men den gamla tiden kommer ändå inte tillbaka, och det är då föga mening i att handla som om allting skulle vara oförändrat. Romantik är ur många syn-

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

punkter tilltalande, men det kan otvivelaktigt ha sina risker med en alltför romantisk syn på sådana saker som budgetarbetet.

Men sedan har frågan om riksdagens tid i detta sammanhang också en annan aspekt — skillnaden mellan riksdagens formella och verkliga inflytande. Om vi är överens om att riksdagen skall försöka bevara åt sig en så stark ställning som möjligt i statslivet, betyder då det att riksdagen får denna starka ställning genom att handlägga så många detaljfrågor som möjligt? Vilket är viktigare: att riksdagen får tid att koncentrera sig på de stora och väsentliga frågorna eller att den kan gå in på detaljer, som alltid väljes ut på ett tämligen tillfälligt sätt? Vi har kommit in i ett läge där partisystemet i de stora frågorna inte sällan fungerar så att riksdagen på sin höjd debatterar men inte har något reellt inflytande. Vi har fått en tendens att lösa de stora och viktiga frågorna genom partiledaröverenskommelser.

Vid den här riksdagen föreligger för övrigt en motion — undertecknad av riksdagsmän med betydligt större erfarenhet än jag kan göra anspråk på — om att det skall införas tidsbegränsning vid riksdagens förhandlingar, eftersom vi inte hinner debattera ärendena med den frihet vi tidigare varit vana vid. Är det under sådana omständigheter rimligt att strängt hålla på att riksdagen skall handlägga lika mycket detaljfrågor som förut? Är det rimligt att hysa den tilltron för finansministern, att han i realiteten får utöva svenska folkets urgamla rätt att sig själv beskatta tämligen på egen hand eller i varje fall utan någon inblandning från riksdagens sida, men samtidigt inte tilltro honom att bestämma om och till vilken storlek bidrag skall utgå till Föreningen Fruktdrycker? Skall ecklesiastikministern kunna föra igenom en stor universitetsreform praktiskt taget utan debatt i riksdagen, men inte få bestäm-

ma hur mycket pengar som skall utgå till bokinköp och bokbindning vid Pedagogiska biblioteket eller i bidrag till Hörselfrämjandet? Eller skall partiledarna kunna komma överens om försvarets planläggning och kostnadsplan på ett sätt som i verkligheten binder riksdagen, medan riksdagen i detalj skall pröva hur mycket som skall lämnas i bidrag till sjövärnsskåren? En viktig förutsättning för att riksdagen skall hävda sin ställning i statslivet är väl att dess uppgifter begränsas kvantitativt, så att riksdagens ledamöter får tid att sätta sig in i viktiga ting och ordentligt debattera dem.

En annan fråga är var gränsen skall dras mellan stora och små anslag. Svaret på den frågan kan givetvis lätt bli en smula godtyckligt. När vi för vår del satt gränsen vid siffran 500 000 kronor, har denna siffra inte valts alldeles på måfå. Undersökningar har givit vid handen att det stora antalet »småanslag» ligger under denna gräns och att relativt få poster befinner sig i närheten eller just ovanför. I den mån man tvingas sätta en gräns vid siffror, har det därför nu liksom förra året förefallit oss som om den nämnda gränsen skulle vara den rimligaste.

Jag skall emellertid gärna erkänna att frågan om denna gränsdragning utgör en av svagheterna i förslaget. I själva verket stöter man här på den grundläggande svårigheten i riksdagens budgetarbete: att det under nuvarande omständigheter inte finns tid för en detaljprövning av ärendena. Det är möjligt att en verkligt ingående undersökning skulle visa, att man borde i den gemensamma potten ta med en del anslag som ligger över 500 000 kronor och i stället låta ett eller annat småanslag bli föremål för riksdagens prövning. Det är också möjligt att man vid en sådan undersökning skulle — för att ett ögonblick tala om möjligheterna till nedskärningar — komma till det resultatet att för vissa huvudtitlar kunde ned-

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

prutningarna bli mer än 20 procent och för andra mindre. Men riksdagen har varken tid eller tillfälle att gå in på en sådan detaljprövning. Det förutsätter nämligen att den har tid att ägna uppmärksamhet åt vart och ett av de femtonhundra anslag som ingår i budgeten. Vidtar man däremot i första hand den i motionen föreslagna åtgärden, är det tänkbart att Kungl. Maj:t nästa år kunde ha anledning föreslå riksdagen vissa begränsade modifikationer av systemet. Det kan Kungl. Maj:t göra — snart sagt vid vilken tidpunkt som helst — men riksdagen har inte möjlighet att ta upp en detaljprövning av sådana frågor.

Det har också invänts att det skulle vara olämpligt att i detta sammanhang skilja ut sakanslag från avlöningsanslag, eftersom i många fall en detaljprövning av avlöningsanslag är lika orimlig som en detaljprövning av sakanslag. Jag tror att detta är en riktig invändning och vi har därför i en annan motion som lagts fram vid årets riksdag föreslagit en ändrad ordning för avlöningsanslagens uppförande i budgeten, så att anslagen till extra tjänstemän skulle skiljas från anslagen till extra ordinarie tjänstemän. Därigenom skulle det säkert i många fall bli möjligt att sammanföra anslag för extra arbetskraft med sakanslag. Så som statsverkspropositionen för närvarande är uppställd, kan inte ett sådant sammanförande ske, och vi har därför nu tvingats begränsa oss till sakanslagen. Jag har emellertid velat något utveckla denna tankegång, eftersom jag tror att den har en viss principiell betydelse som kanske inte alla kammarledamöter har haft anledning att tänka på.

Vad sedan beträffar tillämpningen av

det förslag, som framföres i motionen, har utskottet i motsats till reservanternas inte kunnat godta tanken på en nedskärning med 20 procent. Man frestas säga att det förhåller sig här såsom alltid: när regeringen prutar är det rätt, men då oppositionen vill pruta en aning mera, är det reaktionärt. Det är emellertid självklart att det kan möta stora svårigheter att bestämma en sådan här allmän nedskärningssiffra. Man står inför samma problem som i övrigt, nämligen att riksdagen inte har tillräcklig tid för att gå in på detaljprövning. Motionstiden och tiden för behandling i utskotten ger inte möjlighet till det. Den här föreslagna metoden innebär, att riksdagen när det gäller de små anslagen fastställer en kostnadsram, medan Kungl. Maj:t får klara ut vad som skall komma i första rummet, i andra rummet o. s. v. Vissa av de ifrågakvarande anslagen skulle därvid förmodligen helt och hållet falla bort, andra skulle kunna reduceras med 30 eller 40 procent, andra med 20 procent, andra med 10 procent, medan åter andra anslag skulle kvarstå helt oförändrade. För att klargöra innebörden av detta, herr talman, har jag tillåtit mig att göra en uppställning, som visar hur man skulle kunna tillämpa detta system när det gäller femte huvudtiteln. Denna uppställning är utdelad, men jag måste besvara kammaren med en snabbuppläsning av den, därför att jag tror att det är angeläget för den framtida diskussionen att vi också får in den i protokollet. Det är alltså fråga om en beräkning av mindre sakanslag under femte huvudtiteln med tillämpning av förslaget i motionen nr 139 i andra kammaren. Jag går hastigt igenom punkterna:

		K. Maj:t	Förslag	Minskning
	Socialdepartementet:			
A.	2 Omkostnader, förslagsanslag	65 500	63 500	2 000
	Socialstyrelsen:			
B.	2 Avlöningar till viss personal för större statistiska specialundersökningar, reservationsanslag	50 000	25 000	25 000

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

		K. Maj:t	Förslag	Minskning
B. 4	Ersättning till statistiska centralbyråns utredningsinstitut m. fl.	174 000	93 000	81 000
B. 5	Levnadskostnadsundersökning, reservationsanslag	134 000	—	134 000
	Statens socialvårdskonsulenter:			
B. 7	Omkostnader, förslagsanslag	113 900	113 900	—
	Arbetsdomstolen:			
B. 9	Omkostnader, förslagsanslag	17 100	17 100	—
	Förlikningsmän för medling i arbetstvisiter m. m.:			
B. 11	Omkostnader, förslagsanslag	40 000	40 000	—
C. 4	Prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor, reservationsanslag	100 000	100 000	—
C. 6	Socialhjälp och barnavård för lappar, förslagsanslag	250 000	250 000	—
C. 8	Bidrag till utbildning av föreståndare vid ålderdomshem	91 900	86 500	5 400
C. 9	Bidrag till driftkostnaderna vid arbetshem, förslagsanslag	65 000	60 000	5 000
C. 13	Bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem, reservationsanslag	300 000	200 000	100 000
C. 15	Bidrag till utbildning av föreståndare vid barnhem	55 200	50 000	5 200
C. 17	Försöksverksamhet rörande daghem m. m., reservationsanslag	100 000	—	100 000
C. 18	Bidrag till utbildning av personal inom den halvöppna barnavården m. m., reservationsanslag	445 500	445 500	—
	Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården:			
C. 26	Engångsanskaffning av inventarier m. m., reservationsanslag	110 000	110 000	—
C. 27	Anordnande och drift av provisoriska förläggningar, reservationsanslag	500 000	500 000	—
C. 28	Utbildning av personal vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, reservationsanslag	59 200	59 200	—
C. 29	Bidrag till inrättande av inackorderingshem, m. m., reservationsanslag	100	100	—
C. 30	Ersättning till inackorderingshem för driftförluster m. m., reservationsanslag ..	73 000	73 000	—
	Statens inom fångvårdsorganisationen anordnade vårdanstalt för alkoholmissbrukare:			
D. 4	Omkostnader, förslagsanslag	26 200	26 200	—

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

	K. Maj:t	Förslag	Minskning	
Statens inom sinnessjukvårdsorganisationen anordnade vårdanstalt för alkoholmissbrukare:				
D. 6	Omkostnader, förslagsanslag	104 500	104 500	—
Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare:				
D. 9	Vårdavdelning i Fagersta, förslagsanslag	267 300	267 300	—
Statens vårdanstalt å Brotorp för alkoholmissbrukare:				
D. 11	Omkostnader, förslagsanslag	79 600	79 600	—
Statens vårdanstalt å Gudhem för alkoholmissbrukare:				
D. 13	Omkostnader, förslagsanslag	226 900	226 900	—
D. 14	Vissa inventarier, reservationsanslag	160 000	160 000	—
D. 18	Utbildning av nykterhetsvårdspersonal, reservationsanslag	70 000	45 000	25 000
D. 22	Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m.	72 500	—	72 500
D. 23	Bidrag till Länkrörelsen	100 000	100 000	—
E. 10	Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet, reservationsanslag	100	100	—
E. 11	Arbetskliniken i Stockholm, reservationsanslag	285 000	255 000	30 000
E. 15	Bidrag till De blindas förening	445 000	445 000	—
E. 16	Bidrag till De vanföras riksförbund	25 000	25 000	—
E. 17	Bidrag till Hörselfrämjandets rehabiliteringscentral	50 000	50 000	—
F. 9	Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor, reservationsanslag	25 000	—	25 000
F. 10	Förberedelser till en bostadsräkning, reservationsanslag	300 000	—	300 000
Statens nämnd för byggnadsforskning:				
F. 12	Omkostnader, förslagsanslag	38 500	30 000	8 500
F. 13	Byggnadsforskning, reservationsanslag	365 000	265 000	100 000
F. 14	Statens nämnd för samlingslokaler, förslagsanslag	53 000	25 000	28 000
F. 15	Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler	30 000	15 000	15 000
F. 16	Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m., reservationsanslag	400 000	—	400 000
Statens bosättningslån:				
F. 17	Ersättning åt ortsbud, förslagsanslag	65 000	—	65 000
F. 18	Ersättning åt riksbanken, förslagsanslag	300 000	—	300 000

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

		K. Maj:t	Förslag	Minskning
	Försäkringsrådet:			
G. 2	Omkostnader, förslagsanslag	32 100	32 100	—
	Arbetsarkyddsstyrelsen:			
H. 2	Omkostnader, förslagsanslag	216 500	200 000	16 500
H. 5	Undervisnings- och upplysningsverksamhet på arbetsarkyddets område	100 000	100 000	—
	Statens hyresråd:			
J. 4	Omkostnader	73 200	73 200	—
J. 5	Ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar från ungdomsvårdsskolor m. fl., förslagsanslag	90 000	90 000	—
J. 7	Bidrag till utlandssvenskarnas förening	50 000	50 000	—
J. 8	Understöd åt utlandssvenskar m. m., förslagsanslag	50 000	50 000	—
J. 10	Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, förslagsanslag	6 000	6 000	—

Anslagen skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag uppgå till 6 850 800 kronor sammanlagt och enligt den här gjorda tillämpningen av motionens förslag till 5 007 700 kronor, vilket innebär en minskning med 1 843 100 kronor. Då emellertid detta belopp är mer än 20 procent kvarstår här en reserv på 473 000 kronor att användas till förefallande behov utöver den angivna ramen.

Herr talman! Det är klart att detta förslag är ett exempel. Jag är inte statssekreterare i socialdepartementet och har inte tillgång till alla de handlingar som man där kan ha för att studera saken. Det är möjligt att man efter ett detaljerat studium på en eller annan punkt skulle komma till annat resultat, men att själva förfarandet skulle kunna tillämpas på detta sätt förefaller under sådana förhållanden vara ganska klart. Jag skall inte här ingå på någon detaljförklaring av de särskilda posterna, men jag vill nämna en enda punkt, omkostnadsanslagen. I denna uppställning har omkostnadsanslagen över huvud taget inte rörts annat än i sådana fall då Kungl. Maj:ts förslag innebär en ökning i jämförelse med föregående års anslag eller den angivna anslagsbelastningen.

Jag skulle tro, att man därvidlag kunde gå längre. Det är givet, att man måste vara litet försiktig, särskilt så länge det inte är möjligt att begränsa personalen samtidigt med omkostnadsanslaget. I själva verket går det dock att spara pengar — om också inte så stora — om man kan disponera dem på i varje läge fördelaktigaste sätt. Statsunderstödda organisationer har i regel en låst ram för sina omkostnader. Det betyder — för att ta ett praktiskt exempel — att de får köpa sina inventarier det år, då det inte varit alltför kall vinter eller då personalen inte har varit för mycket sjuk. Detta kan ha sina olägenheter, men många både statsunderstödda och privata organisationer liksom enskilda företag vet, att det mycket väl går för sig att handla på det sättet. Självfallet blir möjligheterna till besparingar ännu mycket större, om man i någon mån lossar på gränsen mellan personalanslag och sakanslag. Man kan då träffa ett val mellan att köpa en diktafon eller att anställa en stenograf. Det är viktigt att alla statliga myndigheter uppmuntras till sparsamhet av denna typ, d. v. s. till att utföra sin verksamhet på det billigaste sättet, men det kan de inte göra, om de inte får en rörelsefrihet som för

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

närvarande saknas. Får de den, skall det också vara möjligt för dem att klara sig med mindre totala belopp än som för närvarande står till förfogande.

Det skulle till slut, herr talman, ligga nära till hands att gå på samma linje som statsutskottet gjorde förra året och som riksdagen följde — statsutskottet gör det på sätt och vis också i år — nämligen att hänvisa till en utredning och överlämna till Kungl. Maj:t att nästa år komma igen med förslag. Olägenheterna är emellertid två. För det första uppnår man då ingen begränsning eller reducering av utgifterna för budgetåret 1959/60, vilket i och för sig är påkallat. För det andra kan man förutsätta, att saken dras i långbänk. Regeringen har, såvitt jag förstår, inte gjort något för att företa den utredning, som statsutskottet i sitt utlåtande förra året talade om. På vissa huvudtitlar, exempelvis den sjunde, kan man spåra en viss reduktion av antalet småanslag, men i stort sett har man veterligen inte undersökt denna frågeställning närmare än man eventuellt kan ha gjort redan tidigare.

Vi har tillräcklig erfarenhet av regeringens förmåga att lämna obekväma riksdagsuttalanden åt sitt öde för att inse, att man inte kommer någon vart med att bara göra allmänt hållna uttalanden. Därför är jag av den uppfattningen, herr talman, att man bör gå något längre. På den grunden ber jag att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Efter den behandling som detta ärende blev föremål för i fjol vid såväl A- som B-riksdagen skall jag fatta mig mycket kort. Jag har också på känn, att det så småningom kommer att segla upp en professorsdiskussion i detta ärende mellan två av kammarens framstående statsvetare.

Om jag tar hänsyn till de rent sakliga synpunkterna, sönderfaller detta

problem i två delar. Dels är det fråga om att sammanföra ett visst antal anslag till klumpanslag, dels att samtidigt pruta ned dessa klumpanslag med 20 procent.

Sammanförandet av ett visst antal mindre anslag till ett klumpanslag har vi inom statsutskottet — både i fjol och nu — haft vissa sympatier för. Naturligtvis kan det medföra en viss rationalisering om man inte har alltför många anslagsposter att syssla med. Vi har ändå inte varit beredda att på grundval av det material vi har föreslå en sådan åtgärd. Frågan kompliceras ju av att man samtidigt vill att dessa anslag skall skäras ned med i genomsnitt 20 procent. Enligt vår mening finns det ännu osäkrare underlag för en bedömning av den frågan. Dessa anslagsposter har, på samma sätt som alla andra, granskats och skurits ned hårt vid den sedvanliga budgetbehandlingen.

Jag går, herr talman, inte närmare in på dessa speciella anslagsposter. Jag tilltror kammarens ledamöter konsten att läsa innantill, annars skulle jag kunna fortsätta herr Heckschers uppräkningslista. Låt mig bara säga att själva sättet att minska sakanslagen och omkostnadsanslagen med 20 procent, utan att samtidigt föreslå en hopkrympning av organisationen, för mig framstår som tämligen meningslös. Vill man åstadkomma någonting, herr Heckscher, då bör man komma med ett konkret förslag till en organisation med mindre anslag. Skall man minska på denna typ av anslag så innebär det väl ingenting annat än att man på vederbörande verk kanske får elda mindre, man får kanske släcka lyset tidigare, man får skaffa ljussvaga lampor, man får använda ett mindre antal blyertspennor och papper etc. Samma personal kommer väl att sitta kvar.

Vill herr Heckscher uppnå någonting i detta avseende, tror jag att det

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

är nödvändigt att först ange den organisation som skall handlägga dessa uppgifter. Därefter kan vi säga att vi skall krympa ner på olika områden. Att gå den andra vägen och krympa på anslag, som ju i många fall är förslagsanslag som kan överskridas, det ger inte så mycket ur besparingssynpunkt.

Herr talman! Med hänvisning till vad som sagts i fjol i detta ärende och med hänvisning till statsutskottets utlåtande i år ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm förebådade en professorsstrid här. Jag har inte fattat situationen så att det i och för sig skulle behöva råda så stora principiella motsättningar mellan herr Heckscher och mig. Jag vill sålunda redan från början säga, att jag självfallet delar herr Heckschers allmänna synpunkter på nödvändigheten av att utnyttja alla tänkbara utvägar till besparingar. Jag har vidare en stor sympati för en hopträngning av smärre anslagsposter till större anslag ehuru blott under vissa klart fastställda och inramade huvudanslag, exempelvis lägre tjänster vid universiteten, poster som inte borde behöva vara så specificerade eller pulveriserade som de för närvarande är i budgeten. Så långt kan jag alltså principiellt följa herr Heckscher.

Jag är emellertid — i år liksom i fjol, då jag deltog i motsvarande debatt — mycket förvånad över herr Heckschers allmänna inställning, att just i budgetfrågor överlämna större makt till regeringen och sedan kalla motståndet häremot för romantik och ingenting annat än romantik. Så enkel är väl ändå inte hela denna problem-situation. Att riksdagen vill ha en fast

hand över budgeten och bör ha en fast hand över budgeten det sammanhänger med att riksdagen har en kontrollerande uppgift i statslivet. Riksdagens kontroll kan aldrig nå en sådan effektivitet som önskligt är, om den inte för det första där så kan ske sätts in i förväg och verkligen innebär ej blott en bestämning av ändamålet av statsverksamheten utan även en bestämning av omfattningen av densamma inom dess olika grenar. Hur man än kommer att förändra statsskicket har jag svårt att föreställa mig, att ett parlament som vill göra rätt för namnet någonsin vill avstå från dessa befogenheter — att bestämma statsverksamhetens inriktning och omfattning. Detta måste väl gälla vare sig statsverksamhetens omfattning är större eller mindre.

Naturligtvis kan inte riksdagen få sjunka ner i en massa detaljer. Anslag under 500 000 kronor är ibland kanske en liten detalj för riksdagen, men sådana anslag är mestadels inga detaljer för de grenar det gäller — kanske en viktig kulturell, social eller ekonomisk verksamhet av betydelse för massor av medborgare. Redan detta att låta gränsen 500 000 vara avgörande för värderingen av olika anslag innebär, tycker jag, stora vådor. Att den kan leda till machinationer i motionerandet, så att man föreslår 505 000 kronor och därmed får frågan behandlad som vanligt, det nämnde jag förra året. Den anmärkningen står kvar, trots att syftemålet i hög grad preciserats och förtydligats i årets Heckschersska motion.

Dessutom må vi inte glömma att det i dag föreligger en skyldighet för Kungl. Maj:t — och denna skyldighet kommer att stå inskriven i varje författning som kommer att skrivas här i landet — att, efter det att riksdagen anvisat medel, pröva om medlen skall utanordnas. Det fick vi nogsamnt bevis för när Per Edvin Sköld var finansminister och när han lät ukaser utgå till verken

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

att så och så mycket skulle sparas, eller rättare sagt att de och de omkostnaderna för olika expenser måste omprövas. En skyldighet för Kungl. Maj:t att ompröva anslagen, efter det att riksdagen anvisat dem, föreligger under alla förhållanden. Man kan fråga, om man inte avtrubbar känslan för denna skyldighet genom en fullmakt av den karaktär som här ifrågasätts i motionen. Om man skulle utforma ett riksdagsbeslut så, att en viss summa får anvisas men 20 procent därav inte får tas i bruk av regeringen, är det psykologiskt möjligt att regeringen i vetskap därom avsiktligt höjer beloppen något, så att sparnetto-effekten i verkligheten inte alls blir så stor som tänkt om än någon alls.

Jag hade tillfälle att utveckla mina synpunkter på allt detta föregående år, och skall nu inte än en gång gå in på detaljer. Jag vill ändå tillägga ett par allmänna synpunkter.

Den första är: Kommer inte den föreslagna ordningen att leda till att riksdagen blir mindre och mindre informerad om budgetarbetet? Såvitt jag förstår kommer mer och mer arbete i utskottet att läggas ner på att kalla in ämbetsmän och andra för att få vetskap om vilka planer verken har och vad som ligger till grund för regeringens allmänna omnämmande, märk väl omnämmande, av en tänkt utgift. Naturligtvis kan riksdagen genom interpellationer framkalla ett offentligt klarläggande, men vi kan väl här i kammaren inte bara interpellera, vi skall väl i första hand säga vår mening vid behandlingen av sakfrågorna. Det förefaller för övrigt som om kammarens eget intresse för interpellationerna på tisdagarna i allra högsta grad gått ned.

En kontroll i efterhand skulle innebära att riksdagen vad beträffar t. ex. 1959/60 års utgifter först omkring den 30 juni 1960 skulle kunna få fullständig kännedom om hur regeringen behandlat anslagen under fullmakten. Sedan skulle riksdagen i bästa fall under 1961 kunna

ta upp kontrollfrågan, men det skulle också kunna hända att behandlingen i vissa fall dröjde till 1962. Är det en snabbhet som svarar mot tidsutvecklingens krav, att kontrollen kan utövas minst två år efteråt? Att statsrevisorerna skulle kunna träda i riksdagens ställe när det gäller att avgöra huruvida anslag bör utgå för det ena eller andra ändamålet är väl en oss ganska främmande tanke. Statsrevisorerna har haft och bör ha till uppgift att granska att de av riksdagen anvisade medlen användes på rätt sätt, men de har inte haft att uttala vilka beviljade anslag, som skall tas i bruk eller å riksdagens vägnar precisera, hur en viss anslagsfullmakt skall tolkas.

Herr Heckscher nämnde att stora förändringar skett i riksdagen sedan 1940-talet. Han meddelade oss hur han uppfattade riksdagens arbete när han någon kort stund under andra världskriget hade tillfälle att föredra ett ärende i statsutskottet, och han jämförde arbetstakten då med den snabbhet med vilken ärendena nu behandlas. Oavsett om ett sådant kort besök under kriget är tillräckligt för att grunda ett omdöme om olika perioder, skulle jag vilja säga att man nog kan dra andra slutsatser av herr Heckschers iakttagelser än att vi bör accelerera den fart med vilken makten överlämnas från riksdagen till regeringen. Man kan ju alternativt intensifiera arbetet i riksdagen. Jag har väldigt svårt att göra gällande, att vi skulle ha mindre tid i dag än de riksdagsmän hade som satt här exempelvis på 1920-talet. Då var det alltid två nattplena i veckan och utskottsarbetet var mycket mera träget än nu. Det går inte att bara säga att tiden inte räcker till för exempelvis statsutskottet att granska ärendena grundligare. Det finns god tid för detta. Den första konklusionen av de rön som herr Heckscher ansåg sig ha gjort, synes mig vara just att i mån av behov intensifiera riksdagens budgetära kontrollarbete. Att vi kanske inte i dag har så intensiv kontroll sammanhänger

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

dessutom nog med att budgeten i dessa finansiellt brydsamma tider knappast lämnar utrymme för många nya anslag. Vi har ju mest haft att syssla med, huruvida och i vilken grad gamla anslag bör begränsas eller inte.

Jag skall inte heller gå närmare in på det spörsmål, som jag berörde i förbifarten förra gången, nämligen om meningsskiljaktigheter mellan kamrarna beträffande uttalandena om vad dessa klumpanslag skall få disponeras för. Kammarkonflikter om motiveringen kan behandlas som en fråga som bör bli föremål för gemensam votering, eller också som en fråga, varom vardera kammaren har veto. Har man fastslagit anslags storlek, har man egentligen uppfyllt vad som grundlagsenligt avser »budgetens reglering», ett område som faller under gemensam votering. I så fall kan man hävda, att det sedan är tämligen likgiltigt, vad som skrives i motiveringen, och detta skulle kunna tala för att kamrarna utrustas med veto mot varandra. Det är dock en viktig statsrättslig fråga, som borde ha klarats upp i förväg.

Men, herr talman, till sist: Om vi i dag sätter en gräns vid 500 000 kronor utan grundlagsändring och utan något närmare övervägande, vad hindrar då att en majoritet ett annat år sätter gränsen vid en miljon, tio miljoner, trettio miljoner etc.? Minoriteten kan protestera, men majoriteten handlar ju med ett prejudikat som bakgrund. Därför är det ett språng ut i det ovissa, om vi skulle slå in på den nya statsrättsliga metod som motionen rekommenderar.

Jag är, herr talman, ledsn över att säga, att jag inte kan dela mina partivänners uppfattning i denna principiella fråga. Jag har ett statsvetenskapligt eller konstitutionellt ideal med riksdagen som kontrollmakt även i en tid av parlamentarism — ja, jag skulle vilja säga att ju mer parlamentarism vi får, desto större blir behovet av kontroll från riksdagens sida, och denna kontroll

kan enligt min mening aldrig utövas så intensivt, så sakligt och så grundligt som i sammanhang med budgetens fastställande. Därför är det mig omöjligt att i dag rösta med mina partivänner i denna fråga.

Herr *Hæggblom* (h) instämde häri.

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Jag skall be att först och främst få uttrycka min glädje över att nu inför detta forum få diskutera denna fråga med min ärade vän herr Håstad vid en tidpunkt då riksdagen också har tid att tala om de här frågorna.

Jag tvivlar inte ett ögonblick på att herr Håstad har ett konstitutionellt ideal, och jag är övertygad om att han är benägen att ge mig samma förtroende. Jag tror inte heller att det är så stor olikhet mellan våra konstitutionella ideal. I likhet med herr Håstad tror jag att en av riksdagens viktigaste uppgifter, kanske på sätt och vis den enda kvarstående, är att kontrollera regeringens arbete, och i likhet med herr Håstad tror jag också att budgetarbetet därvidlag är det kanske allra väsentligaste instrumentet.

Men våra åsikter skiljer sig i fråga om den praktiska tillämpningen av detta ideal. Är det så att denna kontroll utövas mest effektivt genom att man sysslar med största möjliga antal ärenden, eller är det så att kontrollen blir mer effektiv om man begränsar antalet ärenden som man tar upp och i stället kan öka grundligheten i kontrollen på de punkter där den äger rum? Jag tror för min del inte alls att det innebär någon acceleration i minskningen av riksdagens inflytande om man tar bort från detaljprövningen i budgetarbetet en mängd småärenden.

Herr Håstad sade att riksdagen vill ha en hand över budgeten för kontrollens skull. Det tror jag är alldeles riktigt, men när herr Håstad talar om att en majoritet kunde gå ännu längre

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

än till 500 000 kronor, skulle jag vilja ställa en fråga: Har herr Håstad märkt, vilka anslag som i år inte är upptagna fristående i budgeten men som var det förra året? Jag undrar hur många av kammarens ledamöter som har observerat, vilka anslag som har överflyttats på regeringens initiativ i statsverkspropositionen från att behandlas var för sig till att tas i klump. Jag tror att den iakttagelsen begränsar sig ungefär till de personer som i utskotten har att göra med vederbörande huvudtitlar. Jag tror inte att riksdagens övriga ledamöter i allmänhet märker vad som händer därvidlag, och det kan väl ändå inte anses vara lämpligare att låta regeringen i största tysthet företaga sådana här förändringar än att lämna den saken åt en ordentlig principbehandling i riksdagen.

Om man förfar på det sättet, att man går över till att medvetet och uttalat slå samman vissa anslag till större klumpanslag, så ger jag herr Håstad rätt i att gränsen 500 000 inte är sakrosankt. Jag ber också herr Håstad observera att det i motionen är skrivet på sådant sätt att man nu sätter gränsen där, och att jag i mitt anförande talade om att det kanske rentav kunde finnas anledning till ändring av den gränsen. Det är inte meningen att lägga fram förslag om en grundlagsändring om att gränsen skall gå vid 500 000, utan det är ett sätt att med en gång få fram en rationalisering i budgeten, som skulle ge riksdagen möjlighet att ägna tid och uppmärksamhet åt prövningen av de väsentliga budgetfrågorna.

Sedan säger herr Håstad att intet parlament vill avstå från rätten att kontrollera budgeten. Det är alldeles riktigt, men det finns såvitt jag vet inte heller i västerlandet något parlament som beslutar om en budget med så många detaljer som den svenska. Såvitt jag vet är i praktiskt taget alla andra västerländska länder budgeten sammanförd till väsentligt färre poster

än fallet är hos oss, och jag har inte märkt att det har berövat parlamenten i låt oss säga England, Holland, Belgien eller vad det nu må vara för länder deras inflytande och deras kontrollmöjligheter — tvärtom är det mycket som tyder på att dessa parlament har möjlighet att visa större självständighet och grundlighet i prövningen än vi har tillfälle till.

Talet om machinationer i motioneringen och allt vad därmed sammanhänger faller väl i och med att denna gräns vid 500 000 kronor inte är en konstitutionell princip, utan helt enkelt ett förfarande nu som skall göra det möjligt att genomföra en väsentlig förändring men naturligtvis inte för all framtid behöva uppehållas exakt vid den punkten.

Däremot skulle jag gärna vilja säga några ord till herr Håstad beträffande efterkontrollen. Jag kan inte riktigt förstå, hur herr Håstad i det sammanhanget resonerar. Jag utgår från att han har läst motionen; där står som förslag att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att vid varje budgetårs slut till riksdagen lämnas en redovisning för användningen under förflutna budgetår av anslagen till diverse utgifter. Den redovisningen bör rimligtvis inte dröja ett helt år. Den bör såvitt jag förstår kunna lämnas någon månad efter budgetårets slut, och det bör finnas möjlighet för statsrevisorerna att ta del av den i sitt arbete och för riksdagen att ta del av den vid höstriksdagen, om det är bråttom, och i annat fall vid vårtriksdagen. Efterkontrollen bör alltså kunna komma visserligen med ett budgetårs uppehåll men i god tid till det budgetarbete som äger rum under det budgetår som följer omedelbart efter det då utgifterna har skett. Att det ligger ett år mellan budgetbesluten och efterhandskontrollen är ett förhållande som råder redan nu i det vanliga budgetarbetet i riksdagen. Vi får inte uppgifter om belastningen under senast

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

förflutna budgetår, utan om belastningen under budgetåret dessförinnan.

Till slut ett par ord till herr Gustafsson i Stockholm. Herr Gustafssons argumentation var såvitt jag kunde finna väsentligen inriktad på frågan om omkostnadsanslagen. Får jag först säga, att det inte var på grund av någon misstro mot kammarledamöternas läskunnighet som jag föredrog denna tabell; den kunde helt enkelt inte på annat sätt inflyta i protokollet. Herr Gustafsson har säkerligen observerat, att omkostnadsanslagen i mycket ringa grad berörs av de här upptagna förslagen. Hans argumentation på den punkten träffade alltså egentligen inte det som jag här sade.

Herr talman! Detta är en principfråga. Jag skall gärna erkänna, att jag inte har några illusioner om att omedelbart få kammaren med på min ståndpunkt, men tillåter mig ändå ånyo yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill framhålla, att jag långt innan herr Heckscher hade kommit till detta hus var en varm anhängare av en sammanträngning av småposter under *bestämde* anslag. I det fallet har jag alltså haft en uppfattning som i vissa hänseenden ansluter sig till herr Heckschers önskemål om större koncentration. Men detta är en sak; en annan sak är att till en enda post sammanföra — för att nu ta herr Heckschers lista — låt oss säga anslag till arbetsdomstolen, till nykterhetsvårdspersonal, till byggnadsforskning, till samlingslokaler, till arbetarskyddsstyrelsen, till ersättning för skador vållade av rymlingar, till uppfinningar gjorda av arbetstagare, etc. Om sådana anslag sammanförs till en enda post, måste det enligt min mening bli utomordentligt mycket svårare för riksdagen än nu att fastställa statsverksamhetens ändamål och omfattning.

Vad förhållandena utomlands beträffar är det möjligt att budgeten där inte är lika pulveriserad i andra länder som i Sverige. Jag tror dock att den i varje fall i Schweiz är specialiserad i lika hög grad som hos oss, jag tror det är likadant i de övriga nordiska länderna, och i Amerika diskuterar man hur många detaljer som helst. Men alldeles oavsett hur härmed förhåller sig bör vi svenskar kunna gå våra egna vägar och framför allt följa den stig som har trampats upp ända sedan 1809 genom riksdagens stora ansträngningar, särskilt under 1800-talet, att få sin makt härutinnan klarlagd och fastslagen.

Vad efterkontrollen beträffar sade herr Heckscher, att jag skulle ha räknat fel. Om vi återigen tar det exempel som jag anförde, nämligen statsverkspropositionen i januari 1959, skulle riksdagen kunna göra vissa uttalanden på sätt motionen anvisar. Regeringen kan inte sända riksdagen ett meddelande, hur denna fullmakt har använts, förrän efter den 30 juni 1960, alltså efter slutet av budgetåret 1959/60. Då är vi emellertid inne i ett nytt budgetår, 1960/61. För budgetåret 1960/61 har en fullmakt fastställts av riksdagen vid 1960 års riksdag, men i den kan riksdagen inte gärna ändra under 1961 års riksdag, utan vad riksdagen 1961 kan vilja uttala kommer att ha avseende först på budgetåret 1961/62, och då är vi precis vid de två års eftersläpning av kontrollen, som jag nyss talade om i mitt första anförande.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar efterhandskontrollen befinner man sig här i precis samma läge som man gör för närvarande beträffande större anslag i budgetarbetet. En av de stora besvärligheterna är att man inte har klart för sig, hur mycket som kommer att gå åt under löpande budgetår, utan bara känner till den redovisning som avser belastningen under föregående år. Det

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

är en stor men såvitt jag förstår ofrånkomlig olägenhet så länge budgetarbetet tar så lång tid som det gör för närvarande. Också därvidlag skulle en rationalisering, som medförde att man hade kortare intervall, förmodligen kunna medföra en förbättring.

Jag skulle inte ha dragit upp frågan om hur andra parlament gör, om inte herr Håstad sagt att intet parlament i världen — jag tror hans ord föll så — vill avstå från den rättigheten. Då vill jag som svar säga, att andra parlament tydligen tolkat saken på annat sätt. Att vi skulle vara bundna av deras praxis har jag inte velat sätta i fråga, men däremot tycker jag att vi bör känna oss bundna av vad som är rimligt i det förevarande läget. Lika litet som vi är bundna av andra länders praxis, lika litet behöver vi i och för sig vara bundna av den svenska riksdagens budgetpraxis vid en tid då budgeten hade oerhörd mycket mindre omfattning än nu, då man inte hade något parlamentariskt system och då följaktligen hela budgetsystemet hade en annan karaktär.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Utan att kunna berika denna intressanta debatt har jag ändå velat ta till orda för att göra ett litet påpekande i anledning av herr Heckschers tidigare anförande.

Herr Heckscher påstod, att det redan nu på regeringens initiativ förekommer i betydande utsträckning att olika anslag sammanföres under gemensamma rubriker. Han antydde också att detta många gånger skett utan att riksdagens ledamöter haft någon möjlighet att observera saken.

Jag har bland annat från min tidigare verksamhet i kanslihuset fått en viss erfarenhet av att anslag sammanföres under gemensamma rubriker. Sådant har förekommit, och det förekommer alltjämt. Men i intet fall, herr Heckscher, har jag sett att detta skett utan

att det samtidigt har redovisats under vilka anslagsrubriker vederbörande anslag varit uppförda i tidigare års statsverksproposition!

Jag tror att bara detta visar hur lättvindig och föga övertygande herr Heckschers argumentering är på denna punkt.

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! I anslutning till de sista orden i statsrådet Langes yttrande vill jag säga, att hur lättvindig och föga övertygande herr statsrådets egen argumentation är framgår av att han citerade fel.

Jag har aldrig påstått att riksdagens ledamöter saknar *möjlighet* att observera vilka förändringar som skett, och jag har heller aldrig påstått att ändringarna inte redovisats. Jag sade bara: Har herr Håstad observerat i vilka fall detta i verkligheten skett? Och jag har också sagt att ändringarna observeras här i riksdagen icke av några andra än dem som har med dessa saker att göra i vederbörande utskott. Jag tror att det stenografiska referatet kommer att visa, att jag inte på något sätt framställde den beskyllning mot regeringen, som statsrådet Lange här lade i min mun, och därmed undanryckes ju också grunden för vad statsrådet sade i övrigt.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag vill fästa herr Heckschers uppmärksamhet på att han använde uttrycket »i största tysthet». Det är väl knappast något, som är betecknande för när man utförligt och klart i statsverkspropositionen redovisar de förändringar som vidtagits.

Jag är ledsen, om herr Heckscher menade något annat med sitt uttryck. Om så är, faller kanske min beskyllning. Men om man säger »i största tysthet», och om detta skall utgöra en karaktärstrik på det sätt på vilket dessa

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

anslagsförändringar är redovisade från regeringens sida, då tror jag nog det finns anledning att göra det påpekande jag gjorde.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Heckscher sade att jag missuppfattat honom. Ja, det är möjligt att jag gjorde det. Jag vill därför redogöra för hur jag uppfattat denna sak.

I den avgivna motionen säges, att de anslagsposter som finns upptagna i åberopad bilaga skall avföras ur budgeten och tagas upp som klumpsumma, vilken reduceras med ungefär 20 procent. I nämnda bilaga finns under andra huvudtiteln en hel rad omkostnadsanslag — t. ex. till justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, högsta domstolen, regeringsrätten, vattendomstolarna och fångvårdsstyrelsen — vilka i runt tal uppgår till 600 000 kronor. Menar herr Heckscher att dessa omkostnadsanslag inte är berörda av den reducering på 20 procent som tidigare diskuterats? Om så är, måste ju övriga anslag vara berörda i så mycket högre grad, och då måste det vara mycket svårare att inom ramen för anslagsyrkandena tillgodose de behov som där finns.

Om det är så att även omkostnadsanslagen skall reduceras med 20 procent — vilket jag tagit för givet — så vidhåller jag vad jag tidigare sagt, nämligen att då har man beträtt en besparingsväg som är orealistisk, om man inte samtidigt vill vara med om att skära ned hela den organisationsapparat som skall hållas i gång med de på det sättet reducerade anslagen.

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Det var kanske förklarligt att statsrådet Lange tolkade uttrycket »i största tysthet» som han gjorde. Jag beklagar i så fall att jag använde ett oklart uttryck.

Vad jag menade var emellertid, att

det kanske står en eller annan mening om förändringarna i statsverkspropositionen och att det där finns en redovisning, vilken kan observeras av dem som sitter med i den utskottsavdelning som handlägger frågorna, men den observeras inte av riksdagens övriga ledamöter.

Jag har ingenting att invända emot att regeringen förfar på det sätt den gör i detta fall, och det finns heller ingen anledning att skriva om den saken sida upp och sida ned. Vad jag ville ha fram var helt enkelt, att så som saken nu ligger till kan man inte tala om någon reell detaljprövning från riksdagsledamöternas sida. För ovanlighetens skull är jag här inte ute efter vare sig statsrådet Langes eller någon annan regeringsledamots skalp, utan jag har bara velat diskutera själva förfarandet.

Sedan vill jag säga till herr Gustafsson i Stockholm, att jag gärna än en gång kan klargöra — ehuru jag trodde att det framgick av såväl motionen som av mitt anförande — att det här icke är tal om att varje anslag skall reduceras likformigt med 20 procent. Det är här fråga om att sammanföra anslagen till en enhet, där summan sedan reduceras med nämnda procenttal. Utrymme skall sålunda lämnas för oförändrade anslag i vissa fall, tack vare att andra anslag helt kan bortfalla. Större eller mindre förskjutningar kan sålunda göras. Det var för att illustrera detta sakförhållande som jag tillät mig dela ut och läsa upp de beräkningar som i detta avseende är gjorda beträffande femte huvudtiteln.

Jag tror att denna redovisning bör klargöra dessa ting också för framtida diskussioner.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag tänker inte blanda mig i debatten om riksdagens budgetprövning utan ta upp den andra delen av högermotionen, nämligen själva besparingsaspekterna på budgetarbetet.

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

Jag vill göra detta med utgångspunkt från vad herr Heckscher sade senast.

Herr Heckscher tycks fortfarande, efter en hel valrörelse, leva i den föreställningen att det inte sker någon detaljprövning här i riksdagen och än mindre i kanslihuset när det gäller de små anslagen. Men, herr Heckscher, det är precis tvärtom. Det är dessa anslag på 10, 15, 20, 50 tusen kronor som är oerhört hårt prövade, och dessa anslag bevakas många gånger noggrant av riksdagens ledamöter eller i varje fall grupper av riksdagens ledamöter.

När vi i olika sammanhang under valrörelsen hade glädjen att upplysa högeropponenterna om konsekvensen av deras aktioner — vi tog fram det ena anslaget efter det andra, och från min huvudtitel kan man plocka fram många ytterligt betydelsefulla små anslag — resulterade det i att de i stort sett använde samma taktik som herr Heckscher gör i dag. De sade att det var inte *det* anslaget man skulle pruta på, och inte heller *det* som man skulle göra en attack emot etc.

I motionen har man t. ex. från åttonde huvudtitelns område nu tagit bort den frejdade författaren E. H. Thörnberg. Hans pension skall inte minskas. Jag har föreslagit att den skall höjas med en tusenlapp per år. Man har tagit bort talboken för de blinda, hörselfrämjandet bland döva o. s. v. Det är naturligtvis bra, men därmed har man också tvingats att exemplifiera vilken form av anslag som måste finnas kvar att göra en besparingsaktion emot. Där kommer t. ex. (jag går här efter trycket) konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Det är ett anslag som är alldeles för lågt, nämligen 200 000 kronor. Om vi av ekonomiska skäl kunnat fullfölja Arthur Engbergs politik på detta plan borde det anslaget ha varit uppe i ungefär 3 miljoner kronor. Tror verkligen herr Heckscher att en ecklesiastikminister utan vidare under ett klumpanslags täckmantel skulle kunna pruta några tusenlap-

par eller 20 procent på detta anslag utan att tvingas göra en ordentlig skriftlig redovisning för riksdagen?

Eller ett annat exempel. Det gäller anslaget till kurser för folkskollärare för att vinna behörighet att undervisa i engelska. Det är ett oerhört betydelsefullt anslag. Det är orimligt att departementschefen skulle ha detta anslag instoppat i en klumpsumma och fritt kunna laborera upp och ner därmed.

Jag anser därför att hela detta tal om möjlighet att göra generell prutning är en dimridå för att dölja något annat. Men skall man här verkligen konkret nå ett besparingssyfte får man — och det är självfallet tillåtet — ta upp anslag efter anslag och försöka pruta därpå.

Jag vill sluta med att säga att jag i år lyckades få fram ett obetydligt anslag på 25 000 kronor till ett institut i Aten. Inte ens herr Rubbestad kommer att gå emot det anslaget, det vet jag. Det är ett mycket fint anslag. Det är mycket mödosamt att få fram de pengarna. Är det någon som tror att en prövning av den typen av anslag med någon framgång skulle kunna drivas i skydd av ett klumpanslag?

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Herr Edenman återgår till valrörelsen, och det må vara honom förunnat att göra det, om han så vill.

Jag skall strax komma in på de exempel herr Edenman nämnde i sitt anförande. Jag vill först bara säga att jag är fullt medveten om och har inte ett ögonblick förnekat att det pågår en prövning i kanslihuset. Det förhåller sig bara på det sättet att den prövningen äger rum under mycket längre tid och med mycket större resurser än vad riksdagens prövning kan göra. Detta betyder i realiteten att riksdagen endast i undantagsfall har möjlighet att avvika från de resultat man kommit till vid prövningen i kanslihuset. Det är inte bara fråga om den parlamentariska majoriteten — ty det rör sig många

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

gångar om frågor som inte har partipolitisk karaktär — men av rent praktiska skäl är möjligheterna för en prövning under riksdagsbehandlingen begränsade. Jag tror inte att herr Edenman, med kännedom om hur saker och ting faktiskt går till, i grund och botten vill förneka detta. Med en behandling av över 1 500 anslag per år är det självfallet att granskningen i riksdagen måste bli ganska hastig på en hel rad punkter, i synnerhet som en del av de stora och viktiga frågorna verkligen kräver avsevärd uppmärksamhet. Jag har aldrig sagt att denna granskning var mindre i kanslihuset, och det vare mig fjärran att mena en sådan sak. Riksdagen blir emellertid bunden av kanslihusets bedömande även i frågor som rör stora anslag, därför att den inte får koncentrera sig på dessa.

Beträffande de exempel som herr Edenman nämnde vill jag bara säga, att jag förstår mycket väl att han som departementschef tycker det är mycket trevligt att införa allmänheten, t. ex. i en valrörelse, kunna säga: Tänk så mycket jag har åstadkommit genom att få fram detta anslag! Det är en förklarlig och aktningvärd ambition. För min del har jag emellertid den uppfattningen att flera av de anförda exemplen just är anslag som med fördel borde prövas i annan ordning. Anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader måste väl ändå bli beroende av de allmänna resurser man har till förfogande. Det är typen för sådana anslag som i viss mån måste avvägas med hänsyn till hur möjligheterna utvecklar sig under budgetåret. Med det förfarande, som här ifrågasatts är det möjligt att herr Edenman ett år på andra punkter skulle kunna spara ihop till litet mera konstnärlig utsmyckning, under andra år kan han däremot få avstå från en del utsmyckning.

När det gäller kurser för folkskollärare för att vinna behörighet att undervisa i engelska blir förhållandet lik-

artat. Dessa kurser sammanhänger mycket nära med i vilken utsträckning det finns tillgång till andra språklärare.

Över huvud taget framgick av herr Edenmans yttrande en egendomlig tendens. Att man under behandlingen i kanslihuset enligt uppgift skurit ned omkring 2 400 000 000 kronor på myndigheternas äskanden är riktigt! Det är motiverat! Det försvarar man till varje pris! Om vi däremot försöker att på någon punkt komma med ytterligare någon besparingsaktion, är detta fullkomligt oförsvarligt. Detta kan väl inte vara rimligt? Är det inte så att detta just är exempel på svårigheten för riksdagen att under det nuvarande systemet ingå i realprövning av de olika posterna i budgeten?

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag vill bara replikera herr Heckscher på en väsentlig punkt. Jag har icke påstått, att man inte i riksdagen skall göra försök att spara på olika punkter. Jag har tvärtom sagt, att det är den naturliga vägen, att man tar fram punkt efter punkt. Det är inte på det sättet att jag föreställer mig att regeringen är ofelbar i sitt ekonomiska bedömande av vad som är angeläget, men vad jag reagerar mot är ett uttryck som nyss fälldes och som fällts tidigare i dag. Man vill ge riksdagens ledamöter och allmänheten den föreställningen, att man skulle kunna spara ihop på andra punkter, och — för att ta detta exempel om den konstnärliga utsmyckningen av offentliga byggnader — då kanske herr Edenman kunde få mera pengar! Det är en mycket försätlig metod att argumentera, då man vill göra gällande att det finns möjligheter på de små anslagens bekostnad göra stora vinster på andra områden. Detta är omöjligt, om man inte tvingas fram ur buskarna och talar om vad det är man vill spara på.

Om man säger att 200 000 till konstnärlig utsmyckning är för mycket, så

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

är detta en saklig uppfattning i den frågan. Då får man diskutera det. Men man kan inte göra gällande, att om man bara vill plocka fram dem, så finns pengarna där. Vi vågar, när vi går till riksdagen med våra huvudtitlar, påstå att även de små anslagen är berättigade. Även dem är vi beredda att kämpa och slåss för, men självfallet är det därmed inte sagt att oppositionen och riksdagen inte skulle kunna ha en annan uppfattning om anslagets storlek. Det är hemligheterna, de dolda tillgångarna som högermotionerna så ofta åberopar på detta område, som vi gärna vill ha fram i ljuset.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Heckscher begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 24,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Heckscher begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 142 ja och 29 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr ELIASSON i Sundborn (cp), som anförde:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel. Min avsikt var inte att avstå från att rösta utan att rösta för utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster, och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1959/60;

första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 och 2 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17

**Interpellation ang. planerade industri-
anläggningar i Otterbäcken och vid
Ranstad**

Herr LARSSON i Luttra (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Befolkningsutvecklingen inom Skaraborgs län ger anledning till bekymmer. Den genom jordbrukets rationalisering friställda arbetskraften har icke kunnat beredas sysselsättning i full utsträckning i företag av annat slag inom länet. Varje nyetablering av företag inom länet har därför hälsats med tillfredsställelse.

AB Statens skogsindustrier har planerat att uppföra en massafabrik i Otterbäcken i Annehärads kommun. Dessa planer tog form redan 1954—1955. Sedermera har bolaget inköpt en betydande del av den för industriändamål bäst lämpade marken vid Otterbäckens hamn samt har erhållit vattendom på anläggningens uppförande. Bolaget har också påverkat kommunen att ikläda sig kostnader för planering, anläggande av vatten och avlopp samt bostadsbyggande m. m. Kommunen har tillmötesgått bolagets önskemål och har gjort mycket betydande investeringar för att möta de krav den planerade anläggningen skulle komma att ställa. Bolagets avsikt har varit, att anläggningen skulle påbörjas under innevarande år.

I de planer beträffande Statens skogsindustrier som redovisas i årets statsverksproposition finns intet nämnt om den planerade anläggningen i Otterbäcken.

Av informationer som kommunen erhållit kan man nu dra den slutsatsen, att anläggningens utförande ställts på framtiden. Med hänsyn till, dels de stora investeringar kommunen gjort och dels, att bolaget förfogar över den bästa tomtmarken och därigenom begränsar förutsättningarna för andra företag att lokalisera sig till orten, ser kommunen med bekymmer på situationen.

AB Atomenergi har också planerat en anläggning inom Skaraborgs län, näm-

ligen ett uranverk vid Ranstad. Ursprungligen avsågs att detta skulle vara färdigt under 1963. I årets statsverksproposition säges om planerna bl. a. följande:

»Ställningstagande till ett fullföljande av utbyggnaden av Ranstadsverket torde få göras beroende av att först importmöjligheterna ingående undersökes. Det torde därför få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av delegationen för atomenergifrågor taga ställning till fullföljandet av Ranstadsprojektet i enlighet med riksdagens beslut förra året, sedan möjligheterna för import av uran på godtagbara villkor undersökts. Det är sannolikt, att, om importalternativet visar sig gynnsammast, lagringsköp av uran kan komma att aktualiseras. Vid min anslagsavvägning har jag funnit, att ett oförändrat belopp om 10 miljoner kronor torde böra ställas till förfogande för budgetåret 1959/60 för uranverkets fullföljande eller lagring av uran» ...

AB Atomenergi har senare meddelat att det belopp som ställts till förfogande inte ger möjligheter att realisera byggnadsprojektet vid Ranstad, vilket sålunda måste ställas på framtiden och för sitt förverkligande göras beroende av om statsmakterna senare finner anledning att ta frågan under omprövning.

Planerna på uranverkets anläggande har givit upphov till stora förväntningar såväl i fråga om anställning som beträffande ekonomiska expansionsmöjligheter inom berörda kommuner. En redovisning för den nuvarande situationen för byggnadsprojektet skulle därför vara av betydande intresse, liksom hur man ser på frågan om ersättning till de berörda markägarna.

Med hänvisning till vad som anförts får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet beredd att redogöra för

1) de omständigheter som föranlett att av AB Statens skogsindustrier pla-

Interpellation ang. åtgärder för tryggnad av trafiken vintertid — Interpellation ang. bestämmelserna om ersättning för inkomstbortfall vid isolering på grund av epizooti

nerat företag i Otterbäcken samt av AB Atomenergi projekterad anläggning vid Ranstad icke fullföljts i enlighet med planerna, samt

2) vilka åtgärder som kan bli erforderliga med anledning av de förhållanden som berörts i interpellationen?

Denna anhållan bordlades.

§ 18

Interpellation ang. åtgärder för tryggnad av trafiken vintertid

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp), som yttrade:

Herr talman! Det är väl känt att den starka ökningen av trafiken på gator och vägar ställer alltmer stegrade krav på vägunderhållet. Bilismens tillväxt medför stora krav på vägunderhållet inte minst vintertid. Vägarna måste oavsett vädret vara trafikbara och trafiksäkra.

Denna vinter synes vara synnerligen besvärlig i fråga om ishalka och därav följande risker för olyckor. Många sådana har inträffat, flera med dödlig utgång, och många frågar sig om väglagarna verkligen efterleves och praktiseras av dem som bl. a. har till uppgift att förebygga olyckstillbud. Väg skall ju enligt lagen hållas i ett för samfärdseln tillfredsställande eller fargillt skick. Att så kategoriskt inte är möjligt känner vi alla till, men fråga är dock om inte mycket av det möjliga får stå tillbaka av olika skäl. Ishalkan vintertid är en företeelse som uppträder under synnerligen divergerande former och uppvisar olika egenskaper i skilda delar av landet. Norr och söder förete högst varierande krav på sandning till skydd för bilisterna. Fråga är om och på vad sätt de åtgärder som vidtagits för bekämpande av riskmomenten fungerar. Halkan bekämpas praktiskt med

sandning, saltning eller isrivning. Patrullering skall ske, sandlagringar finnas, jourtjänst har införts och modern teknik ger möjlighet till snabba ingrepp. Om jourtjänsten icke fungerar på grund av bristande ekonomiska resurser, bör givetvis detta ändras. Den mänskliga faktorn måste man ju alltid räkna med och försiktighet i trafiken bör varje bilist odla, men glashala vägar är det samhällets sak att enligt gällande lag neutralisera.

Med hänvisning till det ovan anförda vill jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet rikta följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att nu gällande bestämmelser för sandning av vägar vid förekommande ishalka är till fyllest och att erforderliga anslagsmedel är skäligen för täckande av åtgärder, som till följd av exceptionella vägförhållanden måste vidtagas för att undvika olyckor i trafiken?

2. Om så inte är fallet, vill då herr statsrådet vidtaga åtgärder som bättre kan trygga trafiken vintertid?

Denna anhållan bordlades.

§ 19

Interpellation ang. bestämmelserna om ersättning för inkomstbortfall vid isolering på grund av epizooti

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Göingegården (h), som anförde:

Herr talman! I motion vid 1952 års riksdag hemställdes att frågan om ersättningsmöjligheterna för sådana personer, som drabbas av inkomstbortfall genom isolering till följd av utbruten epidemi eller epizooti, måtte utredas. Andra kammarens allmänna beredningsutskott framhöll i sitt utlåtande (nr 7) att ny utredning ej var påkallad men

Interpellation ang. försörjningsberedskapen

hemställde att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om översyn av bestämmelserna om ersättning för inkomstbortfall vid isolering på grund av epizooti. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t anmälde den 23 september 1953. Därvid uppdrogs åt veterinärstyrelsen att företaga ifrågavarande översyn. Såvitt jag kunnat finna har något ytterligare i saken sedan dess inte förekommit. Frågan om ersättning har emellertid åter aktualiserats.

Under tiden september—oktober 1956 importerades från Belgien genom Svenska lantmännens riksförbund ett parti köttmjöl om ca 400 ton. Importen skedde i enlighet med kungl. veterinärstyrelsens bestämmelser i vad gäller nödig kontroll över dylikt foder, när det samma användes i främst foderblandningar avsedda för nötkreatur, svin och höns. Under december månad 1956 började plötsligt fall av mjältbrand uppträda bland såväl nötkreatur som svin i bygder där ovannämnda fodermedel använts. Vid undersökning lokaliserades smittan till ovannämnda köttmjöl och såväl utfodrings- som transportförbud utfärdades av myndigheterna för detsamma. Något beslag på partiet i fråga företogs emellertid inte — och alljämt kvarligger stora partier av nämnda foder i lager hos centralföreningar på flera platser i landet. De förluster, som såväl lantmännens organisationer som de lantbrukare, vilkas besättningar blivit smittade, fått vidkännas, har inte blivit reglerade på något sätt.

Under återopande av det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1) Avser herr statsrådet att i enlighet med de önskemål riksdagen uttryckt framlägga förslag om nya bestämmelser

angående ersättning för inkomstbortfall vid isolering på grund av epizooti?

2) Har herr statsrådet för avsikt att i avbidan på sådana nya bestämmelser vidtaga åtgärder för att reglera de förluster, som såväl lantmännens organisationer som de lantbrukare som utfodrat med nämnda köttmjöl lidit?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Interpellation ang. försörjningsberedskapen

Herr ELIASSON i Moholm (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Under de senaste åren har vid upprepade tillfällen lämnats uppgifter, hurusom produktionsökningen inom jordbruket alltmer avtagit för att kanske till och med helt ha avstannat. Dessa uppgifter i samband med den yttre rationaliseringen och överförandet av åkermark till skogsmark kommer uppenbarligen att påskynda denna utveckling. I nummer 6 av årets RLF-tidning anges att under de senaste åren landets jordbruksproduktion icke skulle förmått att mer än till 60 å 70 procent täcka vår livsmedelsförsörjning i händelse av en avspärrning.

Med dessa uppgifter som motivering hemställer jag att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att vår försörjningsberedskap är tillfredsställande?

2. Om statsrådet inte anser detta vara fallet, vilka åtgärder har statsrådet för avsikt att vidtaga för att stärka vår försörjningsberedskap?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Justerades protokollutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.48.

In fidem
Sune K. Johansson